

Голас Радзімы

220005, Мінск,
проспект Ф. Скарыны, 44.
Цана 17000 рублёў.

25 САКАВІКА 1999 ГОДА
№ 12 (2622)

Штотыднёвая газета
для суайчыннікаў за межамі Беларусі.
Выдаецца з 1955 г.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

Дзмітрый СУРСКИ: «ДЫЗАЙН — ВЫНІК РЫНКАВАЙ ЭКАНОМІКІ»

Тэма сённяшняй гутаркі —
дизайн, яго значэнне для
грамадства.

Наш суразмоўца —
Дзмітрый Сурскі, прэзідэнт
Беларускага саюза дызай-
нераў, член Саюза мастакоў.
Ён аўтар 12-ці прамысловых
узораў і вынаходстваў. У ды-
зайн Дзмітрый Сурскі «ўе-
хаў» на «джынсавым аўтама-
білі». Ягоная дыпломная рабо-
та — створаны ім дзевячы аўта-
мабіль з тэнтавым
пакрыццём, якое мацуецца
пры дапамозе шнурыкі,
спражак да каркаса знутры.

— Чалавек можа не цікавіцца
мастацтвам — не хадзіць на вы-
ставы, у тэатр. Але ж дызайн —
асобая яго частка, якая кранае
кожнага ў побыце (абсталяванне,
памяшканні, бытавая тэхніка,
тэлебачанне з ягонай бясконцай
рэкламай), на вуліцах горада
(рэкламныя шчыты, плакаты) і
гэтак далей. Распаўсюджанасць
дизайна дыктуе пэўны яго
ўзровень. Які ён на Беларусі, на
ваш погляд?

— Я лічу, што ў нашай краіне
лёс дызайна не адбыўся. Канеш-
не, ёсць унікальныя, адданыя сва-
ёй справе людзі, якія і ў сённяшніх
умовах робяць нешта цікавае. На
жаль, у дзяржаўным маштабе ды-
зайн не увайшоў у практыку куль-

цэрам, але ж ніхто на Беларусі
не займаецца распаўсюджван-
нем дызайнерскіх праектаў. Не
існуе адпрацаванага механізма іх
прасоўвання на рынак паслуг.
Канешне, сёння нялёгкі час для
эканомікі. Але ж мы ўсе спадзя-
емся, што гэта не назаўсёды. А
без дызайна яна не зможа разві-
вацца.

Мяне вельмі засмучае, што
добрыя спецыялісты пакідаюць
дизайн і ідуць у паралельныя
жанры. Адны застаюцца ў мас-
тацтве, займаючыся жывапісам,
керамікай. І чалавек губляе квалі-
фікацыю.

— Чаму Беларускі саюз ды-
зайнераў не возьмецца за гэтую
справу?

— Наша арганізацыя грамад-
ская і добраахвотная. Саюз ды-
зайнераў праводзіць пэўныя
мерапрыемствы ў сваёй галіне. У
нас ёсць студыі, творчыя май-
стэрні, заснавальнік якіх — саюз ці
асобныя людзі. У асноўным мы
выконваем праектныя работы ў
паляграфіі і рэкламе. Іншых зака-
заў проста няма (хоць мы гатовы
іх прыняць). Я ведаю, што ў буй-
ных мінскіх прадпрыемстваў даво-
лі вялікія рэкламныя бюджэты. За
такія грошы магчыма зрабіць ды-
зайнерскія распрацоўкі — паду-
маць над формай, прапанаваць
новыя функцыянальныя магчы-
масці. Але ж укараненне дызайна

білі сваёй актуальнасці, дасціпнас-
ці.

— Чаму ж тады не заказваюць
рэкламу нашым мастакам-
афарміцелям?

— Гэта палітыка фірм. Некалі
зацверджаныя карпаратыўныя
рашэнні дакладна адпрацоўваюць
і тыражуюць.

— Мне здаецца, гарадскія ўла-
ды павінны быць зацікаўленымі і
палітычна, і эканамічна ў творчай
рэкламе, створанай мясцовымі
мастакамі...

— Магчыма, у некаторым сэн-
се ўзняла праблему і ініцыявала
яе рашэнне ўсё тая ж выстава
плаката. Цяпер абмяркоўваецца
пытанне аб тым, каб у горадзе
з'явілася сацыяльная рэклама.
Пасля выставы стала відавочна,
што агульначалавечыя тэмы
добра раскрываюцца нашымі
мастакамі. Ёсць шмат цікавых
работ. Форму рэкламы можна
шукаць. Хай сабе з аднаго боку
будзе рэклама цыгарэт, а з
другога — прапаганда здаровага
паду жыцця.

— Здаецца, у горадзе, акрамя
шчытоў, што тычацца бяспечнас-
ці дарожнага руху, сацыяльнай
рэкламы пакуль няма.

— Так. Праўда, ёсць антысні-
даўская рэклама. Мабыць, на яе
выдзелены пэўныя грошы. Але ж
я не лічу яе вельмі ўдалай.

— Кожны з нас бачыць ролікі
беларускага тэлевізійнага канала
цяпер і замест рэкламы першага
расійскага канала. Што вы скажа-
це наконт афармлення нашага на-
цыянальнага канала, ягонай рэ-
кламы?

— Чамусьці лічыцца, што бе-
ларускасць — гэта толькі народ-
ныя рамёствы. Іх бясконцае
тыражаванне на тэлебачанні зас-
мучае. На самай справе Бе-
ларусь валодае інтэлектуальным
патэнцыялам у навуцы, мастац-
тве. На жаль, часта мы абмяжоў-
ваем сябе нечым адным. Ма-
быць, гэта праблема нашай мен-
тальнасці. Дарэчы, калісьці ў са-
юз дызайнераў звярталіся наконт
распрацоўкі фірмавага стылю
беларускага тэлебачання. Былі
падрыхтаваны некаторыя праек-
ты. Але ж дыялога не атрыма-
лася.

— Давайце вернемся да вы-
ставы плаката. Здаецца, у Мінску
не бачылі яе даўно...

— Апошні раз выстава плаката
была ў Мінску больш 10 гадоў та-
му. Сёлета была прадстаўлена ка-
лекцыя плакатаў Саюза дызай-
нераў, сабраная Сяргеем Яўла-
пьевым, Міхаілам Баразной. Аў-
тары, якіх захапіла ідэя выставы,
самі прыносілі плакаты. Нека-
торым з іх больш за 40 гадоў. Гэта
каштоўны і цікавы матэрыял. У
першую чаргу мы арыентаваліся
на пошук плакатаў, якія ў свой час
былі апублікаваны ў прэстыжных
выданнях, сталі фіналістамі кон-
курсаў плаката і атрымалі там уз-
нагароды. Лічу, што беларускія

(Заканчэнне на 4-й стар.).

КОНКУРС

Гэтая дзяўчына, Людміла Маснева, была прызнана са-
май чароўнай сцюардэсай Беларусі.

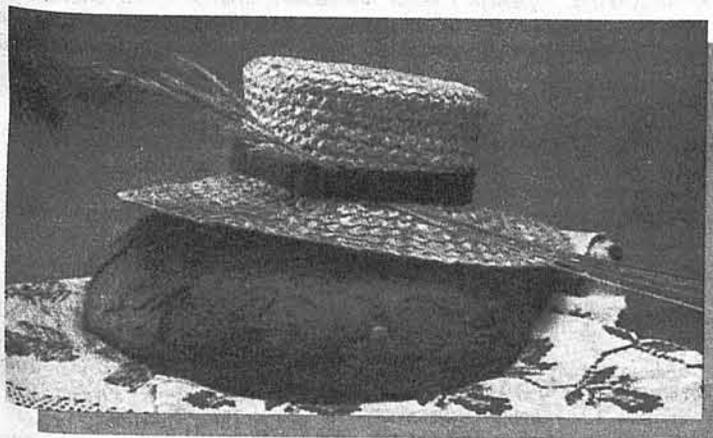
У авіякампаніі "Белавія" працуе 160 бортправаднікоў,
так што, па сусветных мерках, канкурэнцыя не вельмі вялі-
кая. Але ўсё роўна прыемна.

Конкурс "Міс нябеснае зачараванне" правяло кі-
раўніцтва "Белавія". Само дзейства прайшло хутчэй у духу
"А ну, дзяўчаты!" Ацэньваліся ў першую чаргу інтэлект,
пачуццё гумару і гаспадарлівасць, а выразныя формы і

АКТУАЛЬНАЯ ПРАБЛЕМА

I АГНІ ПАРТАВЫЯ ЛІБАВЫ...

Па-сапраўднаму з гэтай праблемай
Беларусь сутыкнулася стагоддзе таму,
калі ў пошуках лепшай долі ў Расію,
краіны Заходняй Еўропы і Лацінскай
Амерыкі накіраваліся тысячы нашых су-
айчыннікаў. Дзеля справядлівасці, у наш
час знешняя працоўная міграцыя яшчэ
не сталася масавай з'явай. Тым не менш
гісторыя можа паўтарыцца. Прынамсі
па ацэнках Камітэта па міграцыі, у
пэўных варунках колькасць беларусаў,
якія пачынуць шукаць магчымых варыянт
працаўладкавання за мяжой, дасягне
1 мільёна чалавек.

Д. СУРСКИ, Т. ГАРДАШНІКАВА. Хлеб — усюму галава, 1988.

туры. У савецкія часы пры буйных
прадпрыемствах існавалі
канструктарскія бюро, інстытуты,
дзе працавалі спецыялісты і
спрабавалі нешта рабіць. Канеш-
не, і тады было цяжка ажыццявіць
новае, дазвалялася толькі тое,
што супадала з пануючай ідэалогіяй.

Я думаю: дызайн — прадукт,
вынік рыначнай эканомікі. Пакуль
у нашай краіне яна не склалася ў
тым выглядзе, як хацелася б. Мы
на нейкім пераходным этапе. Та-
му дызайнерам асабліва скла-
дана.

Нават у часы перабудовы існа-
вала аб'яднанне, якое давала за-
казы. Цяпер жа галерэя працуе з
мастаком, прадзюсер — з ак-

— гэта таксама немалыя грошы.
Патрабуецца перабудова выт-
ворчасці, пошук новых тэхналогій.

— Як вы ацэньваеце рэкламу
на вуліцах Мінска?

— У горадзе амаль няма
творчай рэкламы. Тыражуюцца
замежныя брэндзі кампа-
ній "West", "Malboro" і гэтак да-
лей.

— Не хапае ідэй!

— Яны ёсць. І лепшым таму до-
казам стала выстава "Беларускі
друкаваны плакат", якая прайшла
нядаўна ў Мінску. На ёй дэ-
манстраваліся цудоўныя спектры
ідэй. Некаторым з іх, дарэчы, ужо
шмат гадоў. Але іх можна
тыражаваць і сёння, бо яны не згу-

Тыдзень.

Фотафакты.

Хроніка падзей.

АФІЦЫЙНА

БЕЛАРУСЬ ЗАСТАЕЦА ПРЫХІЛЬНІЦАЙ РАЗВІЦЦА ДЭМАКРАТЫЧНАГА ГРАМАДСТВА

Дзяржаўны Дэпартамент ЗША прыняў заяву з прычыны адміністрацыйнага затрымання Віктара Ганчара, у якой таксама даюцца ацэнкі легітымнасці праведзенага ў Беларусі ў 1996 годзе ўсенароднага рэфэрэндуму.

У сувязі з гэтым Міністэрства замежных спраў рэспублікі распаўсюдзіла паведамленне, у якім адзначаецца, што вынікі рэфэрэндуму з'яўляюцца волевыяўленнем беларускага народа, рэалізацыяй яго суверэннага права самастойна вызначыць канстытуцыйны лад сваёй дзяржавы. Іх легітымнасць не выклікае сумнення і не

патрабуе пацвярджэння з боку іншых дзяржаў.

"Дзейнасць Віктара Ганчара і членаў незаконна створанай "цэнтральнай камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь" супярэчыць дзеючаму заканадаўству беларускай дзяржавы, правакуе дэстабілізацыю грамадска-палітычнай абстаноўкі. Бачачы ў дзеяннях В. Ганчара доказы правапарушэння, праваахоўныя органы вынеслі яму афіцыйнае папярэджанне і растлумачылі, што такая дзейнасць у далейшым можа выклікаць прыцягненне да адказнасці. У адпаведнасці з пастановай суддзі за

ўдзел у несанкцыянаваным сходзе членаў названай "камісіі" і за непадпарадкаванне законным патрабаванням работнікаў міліцыі В. Ганчар быў падвергнуты адміністрацыйнаму арышту на 10 сутак" — адзначаецца ў паведамленні МЗС.

Міністэрства замежных спраў лічыць, што распальванне страсцей вакол дзейнасці так званых "цэнтрвыбаркама" на чале з В. Ганчаром не садзейнічае развіццю раўнапраўнага і канструктыўнага дыялога з Беларуссю. Наша рэспубліка застаецца прыхільніцай курсу на развіццё дэмакратыі ў беларускім грамадстве і адкрытай да супрацоўніцтва з зацікаўленымі міжнароднымі арганізацыямі.

БелТА.

БЕРСІ

АДЗІНУЮ ВАЛЮТУ ПЛАНУЕЦА ЎВОДЗІЦЬ У ТРЫ ЭТАПЫ?..

Ігар ШЧУЧЭНКА.

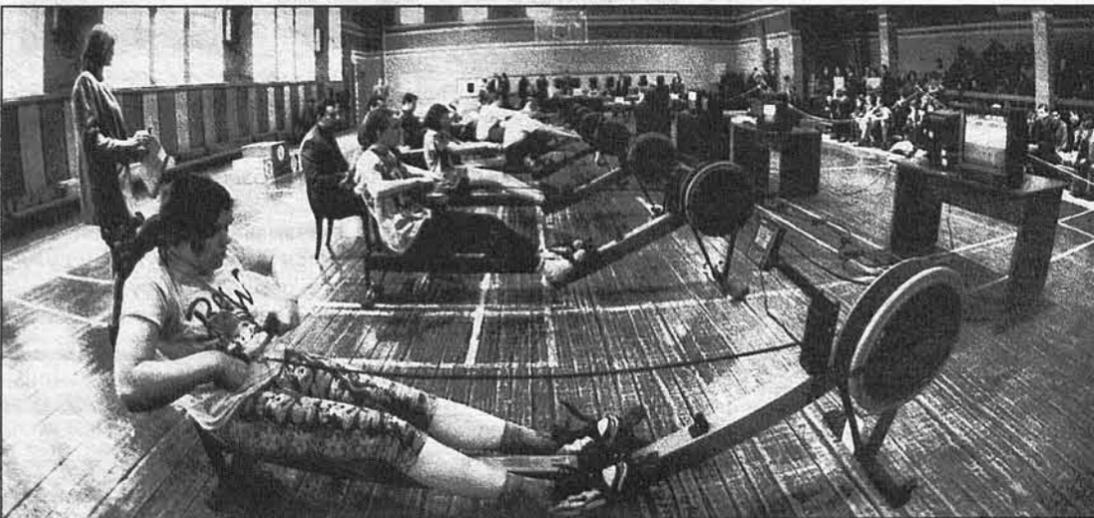
У банкаўскіх колах загаварылі аб тым, што ў рэспубліцы ўжо з'явілася канцэпцыя аб увядзенні адзінай валюты Беларусі і Расіі. Паколькі ніхто са спецыялістаў камерцыйных устаноў афіцыйна падобнага дакумента не атрымліваў, то гэтая навіна, мабыць, магла б і трапіць у разрад так званых чутак. Аднак, зыходзячы з Дэкларацыі беларускага і расійскага прэзідэнтаў "Аб далейшым яднанні Беларусі і Расіі" ад 25 снежня дакладна вядома: ішла размова аб тым, што да канца першага палова года павінны быць уніфікаваны валютнае рэгуляванне і грашова-кредытная сістэма дзвюх краін, а таксама ажыццёўлены пераход да адзінай валюты. Да таго ж усім добра вядомы той факт, што беларускі бок заўсёды адозніваўся ад усіх сваіх партнёраў тым, што ідзе да канца па прынятых ініцыятывах. Такім чынам, цалкам верагодна, што спецыялісты галоўнай фінансавай установы рэспублікі ўжо маглі да гэтага часу распрацаваць такі дакумент.

Каб атрымаць дакладную інфармацыю, мы звярнуліся па тлумачэнні ва ўпраўленне інфармацыі Нацыянальнага банка Беларусі. Там нам сапраўды пацвердзілі, што гэтай фінансавай установай распрацавана "Канцэпцыя ўвядзення адзінай валюты, фарміравання адзінага эмісійнага цэнтра і агульнай банкаўскай сістэмы Саюза Беларусі і Расіі". Праўда, ва ўпраўленні інфармацыі Нацбанка паведамілі, што

гэты дакумент з'яўляецца чарновым варыянтам і, магчыма, будзе яшчэ дапрацоўвацца.

Тым не менш, "Звяздзе" ўдалося атрымаць пэўную інфармацыю па распрацаванай канцэпцыі з добра інфармаваных крыніц, з якой, мяркуючы, чытачам будзе цікава азнаёміцца. У прыватнасці, рэалізацыя дамоўленасці прэзідэнтаў дзвюх краін, згодна з канцэпцыяй, будзе праходзіць у тры этапы. Напрыклад, у I квартале гэтага года плануецца часткова уніфікаваць грашова-кредытную палітыку Беларусі і Расіі, стварыць агульны рынак капіталу, дасягнуць рэальнай узаемнай канверсоўнасці валют, сфарміраваць юрыдычную аснову для уніфікацыі валютнага рэгулявання. Другі этап прадугледжвае уніфікацыю валютнага рэгулявання і грашова-кредытнай сістэмы дзвюх дзяржаў, а таксама ўвядзенне адзінай валюты. На трэцім этапе (II палова 1999 года) мяркуецца стварыць адзіны эмісійны цэнтр і завяршыць працэс увядзення адзінай валюты. Дарэчы, спецыялісты, якія працавалі над гэтым дакументам, дапускаюць, што ўвядзенне новага саюзнага рубля магчымае з курсавымі суадносінамі яго да расійскага як 1:1. Дададзім да ўсяго вышэйсказанага, што распрацоўшчыкі канцэпцыі плануюць ужо ў гэтым месяцы прадставіць Вышэйшаму Савету Саюза Беларусі і Расіі прапановы па паэтапнаму ўвядзенню на працягу 1999 года ў Саюзе Беларусі і Расіі адзінай валюты і фарміраванню адзінага эмісійнага цэнтра.

"Звязда".

У спартыўным комплексе СКА ва Уруччы ўпершыню ў нашай краіне праведзены чэмпіянат па акадэмічнай грэблі на трэнажорах, у якім прынялі ўдзел каля двухсот грабцоў рэспублікі. Трэнажоры аснашчаны камп'ютэрнай праграмай, што дазваляе максімальна наблізіць спартсменаў і глядачоў да рэальнага адчування дыстанцыі.

На здымках: у час спаборніцтваў; "хварэем" за сваіх.

Фотахроніка БелТА.

● **РЭГІСТРАЦЫЯ КАНДЫДАТАЎ ЗАВЕРШАНА.** Як паведамілі ў Цэнтральнай камісіі па правядзенню выбараў і рэфэрэндумаў, завяршылася рэгістрацыя кандыдатаў у дэпутаты мясцовых Саветаў. Усяго зарэгістравана 26 883 кандыдаты ў дэпутаты на 24 564 вакантных дэпутатскія мандаты.

Самая вялікая канкурэнцыя кандыдатаў назіраецца ў Мінску, дзе на 52 мандаты дэпутата гарсавета прэтэндуе 306 кандыдатаў, меншая канкурэнцыя ў іншыя гарадскія і

абласныя Саветы, у пасялковых і сельскіх акругах на адно месца прыпадае практычна па аднаму кандыдату. Аднак такіх акруг, дзе зусім не было б кандыдатаў, практычна няма, бо, згодна з законам, у выпадку, калі хто-небудзь здыме сваю кандыдатуру, і ў выніку ў акрузе нікога не застаецца, там можна яшчэ да 14 сакавіка праводзіць дадатковае выпучэнне кандыдатаў.

Зараз жа кандыдаты ў дэпутаты пачынаюць разгортваць сваю агітацыйную кампанію.

● **СТВОРАНЫ САЮЗ ПРАДПРЫМАЛЬНІКАЎ-ХРЫСЦІЯН.** У Мінску праведзены першы з'езд беларускай асацыяцыі "Хрысціянская дзелавая ініцыятыва". Заснавальнікі асацыяцыі — кіраўнікі 14 прыватных прадпрыемстваў з Брэста, Кобрына, Гомеля, Магілёва, Барысава, Гродна, Пінска, Баранавіч і Мінска.

Галоўная задача асацыяцыі — садзейнічаць прывіццю хрысціянскай маральнай годнасці сярод прадпрыемальнікаў, што павінна прывесці да паважлівых адносін да ўлады, партнёраў, да сумленнага вядзення бізнесу.

Члены асацыяцыі збіраюцца актыўна супрацоўнічаць з хрысціянскімі-бізнесменамі ўсіх краін Еўропы і свету. Гэта, у сваю чаргу, павінна прывесці да

фарміравання пазітыўнага вобраза Беларусі ў замежных дзелавых колах і прытоку інвестыцый.

Па словах старшыні асацыяцыі Георгія Дзмітрука, ужо ў хуткім часе гэтая арганізацыя будзе налічваць каля тысячы хрысціян-прадпрыемальнікаў з самых розных гарадоў Беларусі.

Ідэя стварэння саюза прадпрыемальнікаў-хрысціян была гарача падтрымана рухам хрысціян-бізнесменаў Заходняй Еўропы. Аб гэтым заявіў на з'ездзе прэзідэнт Еўрапейскага фонду хрысціян-бізнесменаў "Еўрапартнёры" Джым Джонстан. Зараз кіраўніцтвам фонду разглядаюцца пытанні аказання Беларусі гуманітарнай дапамогі, якая будзе накіроўвацца па лініі асацыяцыі.

● **КАНФІСКАВАНЫ ДЗВЕ БУЙНЫЯ ПАРТЫІ ФАЛЬШЫВАК.** У ходзе спецаперацыі супрацоўнікі ўпраўлення па арганізаванай злачыннасці і карупцыі па Гомельскай вобласці і АМОНа УУС вобласці затрымалі ў Жодзіне шасцярых "каўказцаў" са 100 тысячамі фальшывых долараў ЗША.

Тэхналогія вырабу псеўдазаяўленых вельмі высокая: банкноты маюць вадзяныя знакі, металізаваную стужку і іншыя элементы абароны. Фальшывамакетчыкі былі арыштаваны ў гаражна-будаўнічым кааператыве "Металург" якраз у момант абмену сваіх "грошай" на 40 тысяч сапраўдных долараў. Дарэчы, канфіскаваная сума — рэкорд у маштабах Беларусі.

Нядаўна гомельская УАЗ выкрыла яшчэ адну групу з ілжэвалютай. У прыватнай цыганскай хаце ў Гомелі затрыманы двое непрацуючых мужчын і адна жанчына. Пры іх было знойдзена 5 900 "фальшывак" (па папярэдняй інфармацыі, яны выраблены ва Украіне). Акрамя таго, міліцыя выявіла 200 грамаў марыхуаны і 50 грамаў гашышу.

НА ШЛЯХУ ДА ЧЫТАЧА

«КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ»

Камісія імкнулася задаволіць просьбу ўсіх навучальных устаноў Мінскай губерні асігнаваць сродкі на набыццё твораў Пушкіна і яго партрэтаў для раздачы навучэнцам, таму што, як высветлілася, "вучні не знаёмы з партрэтамі Пушкіна і ў вучнёўскай бібліятэцы няма твораў гэтага пісьменніка". Было пастаўлена таксама пытанне пра адкрыццё ў Мінску Публічнай бібліятэкі імя Пушкіна, "каб тым самым назаўсёды захаваць у памяці народа імя вялікага рускага паэта", бібліятэку, у якой "інтэлігентныя жыхары маглі б прачытаць газету або кнігу, ажыццявіць такім чынам патрэбы для адукаванага чалавека ў такой ступені надзённай, як адзенне і ежа". Бібліятэку сапраўды адкрылі, але толькі 25 снежня 1900 года.

26 мая 1899 года ў памішканні Мінскага гарадскога тэатра (цяпер Беларускі драматычны тэатр імя Янкі Купалы) адбыўся святочны вечар. Праграма яго захаваўся ў Нацыянальным архіве Бе-

Уступваючы ў Год Пушкіна... Гэтыя словы, якія з'яўляюцца своеасаблівым духоўным і творчым дзвігам сёлета сусветнага гуманітарнага накірунку, вынесены на вокладку першага нумара "Кан-

ларусі. З паведамлення "Мінска-го лістка" вядома, што надзвычайнае ўражанне зрабіла чытанне верша М. Лермантава "Смерць паэта", асабліва папулярнага сярод перадавай беларускай інтэлігенцыі. Калі на святочным пасяджэнні прагучалі словы "Погиб поэт — невольник чести...", у зале пачаліся бурныя апладысменты і пачуліся воклічы "бис".

Звесткі пра святкаванне пушкінскага юбілею паступалі нават з самых глухіх гарадоў. Той жа

АКТУАЛЬНАЯ ПРАБЛЕМА

І АГНІ ПАРТАВЫЯ ЛІБАВЫ...

НЯБАЧНАЯ ЧАСТКА АЙСБЕРГА

Паводле афіцыйных даных, на працягу мінулага года на часовыя заробкі за межы краіны падаліся 3692 грамадзяніны Беларусі. Для параўнання: у 1994 годзе іх было 1314, 1995-м — 1 692, 1996-м — 1 984, 1997-м — 3 226. Такім чынам, даводзіцца канстатаваць, што колькасць працоўных мігрантаў працягвае павялічвацца. Пакрысе акрэсліваюцца і прыярытэты. Да прыкладу, калі зусім нядаўна сярод краін па-за канкурэнцыйнай знаходзілася Польшча, то летась сюды выехала толькі 90 чалавек — як паказвае практыка, польскія работадаўцы ўсё часцей аддаюць перавагу менш патрабавальным да ўмоў і аплаты працы ўкраінцам. Затое шырыцца хваля ў напрамку дзяржаў СНД. У 1998 годзе 2 004 нашы суайчыннікі накіраваліся на заробкі ў Расію, 456 — у Малдову, 373 — на Украіну, тады як, скажам, у Чэхію здолелі працаўладкавацца 392 чалавекі, у Германію — 47, у ЗША — 40, у Францыю — 10. Усяго ў якасці месца працы грамадзяне Беларусі абралі дваццаць краін свету.

На першы погляд (асабліва калі параўнаць памеры знешняй колькасці занятых у народнай гаспадарцы краіны), згаданыя вышэй лічбы не падаюцца пераканаўчымі. Але толькі на першы. Бо ў даным выпадку трэба весці гаворку аб той самай «нябачнай частцы айсберга». Пацвярджае гэта і агульнарэспубліканскае даследаванне, якое было праведзена летась НДІ працы. Яго вынікі больш чым пераканаўчыя.

Так, падчас апытання жаданне выехаць на працу за межы Беларусі выказалі практычна кожны трэці мужчына і кожная пятая жанчына працаздольнага ўзросту. Найбольш радыкальныя настроі мае моладзь — як высветлілася, паехаць на заробкі за мяжу на любых умовах згодныя 41,5 працэнта рэспандэнтаў ва ўзросце ад 16 да 25 гадоў і 36,5 працэнта — ва ўзросце ад 26 да 35 гадоў. Цікавая і наступная акалічнасць: аб жаданні папрацаваць у іншых краінах паведамлілі палова апытаных прадпрыемстваў, 42 працэнта навучэнцаў, 33,3 працэнта беспрацоўных, 26,6 працэнта інжынерна-тэхнічных работнікаў і 8,9 працэнта вясцоўцаў. Усё гэта дазваляе зрабіць выснову, што Беларусь пераўтвараецца ў

(Заканчэнне
Пачатак на 1-й стар.).

патэнцыяльнага экспарцёра працоўнай сілы, прычым найбольш актыўнай яе часткі.

ПЕРАВАГІ І ПЕРАШКОДЫ

Устрымаемся ад катэгарычных высказаў. Адна справа так званая незваротная міграцыя, якая сапраўды наносіць вялікі эканамічны і інтэлектуальны ўрон любой дзяржаве. Сітуацыя з часовымі выездамі іншая. Выпадае згадаць нават некаторыя яе перавагі. Першы аргумент «за» — змякчэнне становішча з беспрацоўем у краіне, эканомія сродкаў, якія накіроўваюцца на дапамогі і стварэнне новых працоўных месцаў. Па-другое, знешняя працоўная міграцыя амаль заўсёды вядзе да знаёмства з больш перадавымі тэхналогіямі і, як вынік, да павышэння прафесійнай кваліфікацыі «гастарбайтэра». І ці не самы істотны момант. Паколькі большасць заробленых грошай у рэшце рэшт вяртаецца на радзіму працоўнага мігранта, адпаведна, ён становіцца своеасаблівай «крыніцай» дадатковых валютных паступленняў у краіну — згодна з сусветнымі ацэнкамі, за год працы кожны такі чалавек зарабляе для эканомікі сваёй дзяржавы да 2 тысяч долараў ЗША.

Разам з тым не сакрэт, што ў свеце ўжо даволі даўно вызначылася кола асноўных дзяржаў-экспарцёраў працоўнай сілы, да якіх перш-наперш трэба аднесці Кітай, Індыю, Турцыю, Паўднёвую Карэю, рэспублікі колішняй Югаславіі. Грамадзяне гэтых краін, апынуўшыся ў свой час на заробках у Заходняй Еўропе і ЗША, здолелі згуртавацца ў моцныя нацыянальныя асацыяцыі за мяжой і тым самым стварыць сур'ёзную канкурэнцыю ўсім «чужынкам». Яшчэ адна цяжкапераходная перашкода — змены ў міграцыйнай палітыцы традыцыйных дзяржаў-імпарцёраў. Нягледзячы на сталую патрэбу ў працоўнай сіле па асобных непрэстыжных спецыяльнасцях (абслугоўванне, харчаванне, перапрацоўка, лясная гаспадарка і г. д.), апошнім часам заходнееўрапейскія краіны пад уплывам унутраных эканамічных і сацыяльных складанасцей пайшлі на пэўныя абмежаванні. У асабліва жорсткія ўмовы трапілі «нелегалы». Прыкладам, у Германію работадаўца, які выкарыстоўвае працу міг-

ранта без спецыяльнага дазволу, мусіць заплаціць штраф 100 тысяч дойчмарак. Непасрэдна «гастарбайтэра»-нелегала чакаюць штраф — тысяча марак і вымушаны выезд з краіны.

ПЕРШЫЯ КРОКІ — ПЕРШЫ ВОПЫТ!

Захадзі Беларусі па выхадзе на міжнародны рынак працы пачаліся шэсць гадоў таму. Быў вызначаны парадак выдачы ліцэнзій на працаўладкаванне грамадзян краіны за мяжой. Напрацавана заканадаўства. Удалося падпісаць міжнародныя пагадненні аб абмене працоўнай сілай і абароне правоў працоўных мігрантаў з Расіяй, Малдовай, Украінай, Польшчай, Літвой. Вядуцца перамовы аб заключэнні аналагічных пагадненняў з Чэхіяй, Арменіяй і Югаславіяй.

Пры ўсім тым даводзіцца казаць толькі аб першых кроках. Для краіны па-ранейшаму практычна недасягалыя рынкі Еўрасаюза, ЗША і Канады. Да таго ж, як сведчыць аналіз дзейнасці ліцэнзаваных фірм, грамадзянам Беларусі прапаноўвацца нізкакваліфікаваная і малааплатавая па сусветных стандартах праца. Але падае лічыцца з фактам: замежныя фірмы-пасрэднікі нярэдка аказваюць прамы ўціск на беларускіх партнёраў па ўмовах кантрактаў. Прычым спробы супрацьстаяць гэтай аказаванай безвыніковымі: «спрацоўвае» класічная формула перавышэння прапаноў (у тым ліку за кошт грамадзян краін СНД) над попытам.

Аднак, як перакананы ў Камітэце па міграцыі, галоўнай небяспекай тут з'яўляецца ўсё ж праблема махлярства. Самы «гучны» выпадак належыць мінулага году. Маладзечанская фірма правяла вярбоўку 1 500 чалавек на будаўніцтва дарогі ў Батсване, калі раптам высветлілася, што швейцарская фірма-пасрэднік маладзечанцаў — проста не існуе. Між тым з усіх завербаваных ужо былі сабраны некалькі тысяч долараў на білеты.

Святлана ГРЫБ.

ПРАПАНОВА

Сланчак Уладзімір, 1968 г. н. і яго жонка Сланчак Алена, 1971 г. н. (ёсць дачка Юлія, 1995 г. н.) шукаюць працу за мяжой.

Уладзімір — 2 вышэйшыя адукацыі, інжынер-сістэматык, спецыяліст па маркетынгу. Працуе інжынерам па лясанарыхтоўках.

Алена — выкладчык англійскай і нямецкай моў, машынапіс.
Тэл. 8(01797) 55870, факс 8(01797) 59206.

КОНКУРС

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.).

даўжыня ног засталіся неабвешчанымі і неаголенымі. Сцэнардэсы хадзілі на абцасах па надзіманым матрацы, што імітавала гайданку на борце самалёта, пяклі тарты (асабліва прыгожым быў адзін, з узлятаючым самалёткікам), расказвалі вершы і спявалі. Асабліва мне запаў у душу рыфмаваны сказ. Ён быў такі працяглы, а канкурсантка дэкламавала яго так пранікнёна, што цяжка было адчапіцца ад думкі: напэўна яна вельмі-вельмі ўважліва да сваіх пасажыраў.

Калі прайшоў час размяркоў-

ваць прызы, журы нікога не пакрыўдзіла. Кожная сцэнардэсе дасталася званне: міс гасціннасць, грацыя, індывідуальнасць, аба-яльнасць...

Пераможца конкурсу Людміла Маснева працуе ў «Белавія» ўжо дзевяць гадоў. Лягае ў Аўстрыю, Германію, Ізраіль, Італію, Кіпр, Кітай і іншыя краіны. Ці замужам «Міс нябеснае зачараванне-99», высветліць не ўдалося, аднак у той вечар цалавалася і абнімалася яна толькі з мамай.

Вольга ЯЗЫКОВІЧ.

Фота Мікалая БАНДАРЬКА.

ЎСТУПАЮЦЬ У НОВЫ ГОД

тактаў і дыялогаў». Таму і адкрываецца часопіс артыкулам, прымеркаваным да 200-годдзя з дня нараджэння геніяльнага паэта. У ім кандыдат філалагічных навук Ігар Сцяпунін распавядае пра тое, як праходзіў пушкінскі юбілей у Мінску ў 1899 годзе. Аўтар адзначае, што тады пры Таварыстве аматараў прыгожых мастацтваў была створана спецыяльная камісія з прадстаўнікоў розных устаноў для выпрацоўкі праграмы святкавання.

«Мінский листок» 26 мая 1899 года паведамляў, што «такой урачыстасці яшчэ не было ў нас». У раздзеле «Беларусь вачыма замежных вучоных» часопіс «Кантакты і дыялогі» змясціў даследаванне супрацоўніка Міністэрства адукацыі Францыі Жан-П'ера Жанто, які даўно цікавіцца Беларуссю, яе моўнай сітуацыяй, мае даўнія творчыя сувязі з супрацоўнікамі Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтру імя Ф. Скарыны. У 1996 годзе з-пад пера Французскага даследчыка выйшла ў Парыжы кніга «Закон аб мовах у Беларусі: генезіс, аналіз і развіццё ў сістэме беларускай адукацыі». У мінулым годзе

французскі навуковец правёў сацыялінгвістычнае апытанне ў 27 школах горада Мінска. У сваім артыкуле Ж.-П. Жанто прадставіў лясныя папярэднія вынікі. На жаль, сярод зробленых высноў адна з першых: беларуская мова вельмі рэдка выкарыстоўваецца ў сем'ях у якасці сродку камунікацыі як паміж бацькамі, так і паміж бацькамі і дзецьмі. І яшчэ. Схематычны выбар бацькамі беларускай мовы для навучання сваіх дзяцей можна патлумачыць прычынай ідэнтыфікацыйнай, у той час як выбар рускай мовы мае больш утылітарны падыход.

Некалькі невялікіх, але змястоўных нататак аб'яднаны ў

рубрыцы «Беларускае таварыства дружбы ў дзеянні». Старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы Арсен Ванікі і старшыня таварыства «Беларусь — Балгарыя» Генадзь Цыхун павіншавалі з 70-годдзем вядомага балгарскага пісьменніка Стэфана Паптанева. Надрукаваны тут і паведамленні пра прэзентацыю зборніка Віктара Скоробагатава з вядомай серыі «Вяртанне», куды ўвайшлі артыкулы, прысвечаныя беларускай музычнай спадчыне, і пра пасяджэнне праўлення таварыства «Беларусь — Бельгія», на якім адзначаліся юбілей беларускай актрысы Тацяны Мархель. Выступіла і сама юбілярка, якая нядаўна вярнулася з п'янай паездкі ў Бельгію.

У раздзеле «Постаці культурнага памежжа» чытачу прапаноўваецца артыкул Адама Мальдзіса пад назвай «...Уважаю сваім народам», прысвечаны постаці таленавітага мастака Льва Дабжынскага, які жыў і загінуў у Лошы, вёсцы на Астрэвеччыне, і сустрачы з яго сястрой, польскай пісьменніцай і медыкам Надзеяй Бітэль-Дабжынскай.

«Старонкі будучага даведніка» беларускага замежжа знаёмяць чытачоў з Антанам Мірановічам, прафесарам, гісторыкам, грамадскім дзеячам, сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Ён таксама старшыня Беларускага таварыства ў Польшчы, намеснік старшыні Беларускага дэмакратычнага аб'яднання ў Польшчы. У бюлетэні змяшчаюцца звесткі пра генерал-лейтэнанта, Героя Савецкага Саюза, ураджэнца Магілёўшчыны Міхаіла Піліпенку. У 1996 годзе ён быў выбраны старшынёй Культурна-асветнага таварыства «Беларусь», якое гуртуе суайчыннікаў у Кіеве і на Украіне.

Дасылаюцца віншаванні з нагоды 70-годдзя Анатоля Грыцкевіча. У прывітальным артыкуле дырэктара Цэнтру імя Ф. Скарыны Любові Уладыкоўскай-Канаплінік ёсць такія словы: «Уся Еўропа ведае прафесара Анатоля Грыцкевіча як выдатнейшага беларускага гісторыка, чья навуковая непрадзятасць гартавала і вызначала пэўнасць яго грамадзянскай пазіцыі», «думаю, што «Вера і Веды» — крэда Анатоля Грыцкевіча. Ён верыць у Бога, верыць Богу, што не павінен пакінуць Беларусь».

Як звычайна, у часопісе рэцэн-

зуюцца некаторыя найбольш цікавыя кніжныя навінкі. У гэтым нумары прадстаўлены наступныя выданні:

«Беларуская думка XX стагоддзя: Філасофія, рэлігія, культура» (склад. Юрый Гарбінскі. Варшава: Інстытут славістыкі Польскай акадэміі навук, 1998).

Руносукз Курода. «Частотны слоўнік беларускай мовы». 1500 слоў. Токіо, 1998.

«Кніга цудаў, якія адбыліся перад іконай Маці Божай у Старым Кроніне». Выданне, падрыхтаванае А. Мірановічам, змяшчае факталогію бытавання цудадзейнай іконы Божай Маці ў адным з куткоў Вялікага княства Літоўскага, ахопліваючы пры гэтым мясцовыя падзеі XVI—XVIII стагоддзяў.

У Брэсце нядаўна пабачыла свет новае перыядычнае выданне Беларусі — штомесячны гісторыка-літаратурны і краязнаўчы часопіс Берасцейшчыны «Радавод». З ім чытачоў знаёміць Эдуард Дубянецкі пад рубрыкай «Першы водгук».

Традыцыйна ў часопісе «Кантакты і дыялогі» змяшчаецца вялікі раздзел «Надрукавана пра кантакты ў Беларусі і свеце». І ў заключэнне — «З рэдакцыйнай пошты».

Галіна УЛЦЕНАК.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

Дзмітрый СУРСКИ: «ДЫЗАЙН — ВЫНІК РЫНКАВАЙ ЭКАНОМІКІ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

мастакі наогул выглядаюць на сусветных конкурсах плаката не горшым чынам. Выстава атрымалася цікавай. Яна была спробай заявіць пра плакат, Беларускі саюз дызайнераў, так і пра яго магчымасці. У нас ёсць ідэя зрабіць з калекцыі плаката выставу-салон.

— Скажыце, калі ласка, якія магчымасці Саюза дызайнераў вы маеце на ўвазе?

— Калісьці было зроблена шмат дызайнерскіх напрацовак для прадпрыемстваў. Яны захаваліся ў маштабных макетах, ілюстрацыях. Ёсць ідэя сабраць гэты матэрыял. Можна падрыхтаваць з яго выкарыстаннем цікавую экспазіцыю.

Беларускі саюз дызайнераў здзяйсняе таксама новы праект "Знак". Ён уключае выданне ілюстраванага каталога ў паліграфічнай версіі і на кампакт-дысках, а таксама выставу знакаў і лагатыпаў беларускіх аўтараў, якая плануецца як яркае дынамічнае шоу.

Гэта першы ў айчынай гісторыі праект, што прадставіць анталогію знакавай культуры Беларусі. У ім удзельнічаюць прафесійныя

распрацоўшчыкі, дызайн-студыі, рэкламныя агенствы і студэнты мастацкіх навучальных устаноў рэспублікі. Мы маем больш за 400 аўтарскіх работ, выкананых за апошнія 20 гадоў. Гэты ўнікальны матэрыял сістэматызаваны і пераведзены ў электронную форму.

На падрыхтоўку праекта вылучана Дзяржаўная стыпендыя Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Часткова ён фінансуецца Беларускай канфедэрацыяй творчых саюзаў і культурных фондаў.

— На каго разлічаны гэты праект?

— Ён будзе цікавы вытворцам, што заказваюць знакі для сваіх тавараў і паслуг, спажывучам, якім неабходна арыентавацца ў складаным знакавым асяроддзі, патэнтным і інфармацыйным бюро.

— Гэта камерцыйны праект?

— Не. Хутэй гэта культурная місія, накіраваная на прапаганду нацыянальнага графічнага дызайна. Для ўсіх удзельнікаў важны сам факт публікацыі знакаў. Гэта павінна садзейнічаць абароне аўтарскіх правоў і мець вялікае інфармацыйнае значэнне.

Гутарыла Алена СПАСЮК.

А. КИТАЕВА. Казімір Малевіч, 1989.

Т. ГАРДАШНІКАВА, Д. СУРСКИ. "Справа №", 1989.

ПОСТАЦІ СЛАВУТЫХ ПРОДКАЎ

«ЗЛАТОУСТ, ПАЧЕ ВСЕХ

У гісторыі народаў нярэдка выпадакі, калі доўгі час значнасць пэўных асоб застаецца неасэнсаванай. Але праходзіць час, мяняюцца абставіны, і іх імёны становяцца гонарам народа. Да ліку такіх асоб адносіцца вядомы дзеяч XII стагоддзя "Златауст, паче всех воссиявший на Руси", епіскап Тураўскага княства Кірыла.

Валерый СЯЛІЦКІ, старшыня абласнога Савета дэпутатаў, прэзідэнт таварыства Кірылы Тураўскага.

КІРЫЛА Тураўскі ўсё сваё жыццё правёў на беларускай зямлі, уплыў яго думак адчуваў нашы далёкія продкі. Ён быў адным з тых вялікіх дзеячаў, якія закладвалі асновы беларускай культуры, беларускага менталітэта. І наша задача — аздаць даніну яго памяці, зрабіць яго спадчыну агульным здабыткам.

Пра жыццё самога Кірылы Тураўскага вядома нямнога. Мяркуюцца, што ён нарадзіўся ў 1113 годзе ў Тураве, вырас у багатай сям'і, атрымаў выдатную адукацыю, пайшоў у манастыр, але затым, "на большыя подвиги желая", пакінуў манастыр і пайшоў у "столп", дзе займаўся літаратурнай дзейнасцю.

Атрымаўшы сан епіскапа ў 1169 годзе, ён аказваецца ў гушчын вострай палітычнай барацьбы, што знаходзіць адлюстраванне ў многіх працах. Пра дату смерці епіскапа існуюць розныя меркаванні: называюць і 1182, і 1186, і нават 1188 гады. Дакладная колькасць створаных мысліцелю прац невядома, бо разам з арыгінальнымі творами існуюць і падрабкі.

Да гэтага часу спадчына Златауста даследавана далёка не поўнасцю. Патрабуюць вывучэння яго філасофскія, эстэтычныя, педагагічныя, сацыяльна-палітычныя погляды.

Для прыцягнення навуковай грамадскасці да прапаганды спадчыны славаўтага земляка ў 1993 годзе было створана наша Таварыства Кірылы Тураўскага. За пяць гадоў актыўнасці таварыства зрабілі нямала. Галоўным лічым правядзенне міжнародных, так і рэспубліканскіх навуковых канферэнцый з удзелам прадстаўнікоў Расіі, Украіны, Польшчы. Першая з іх "Спадчына Кірылы Тураўскага і сучаснае грамадска-культурнае жыццё" адбылася ў 1994 годзе.

Але гэта быў толькі першы крок. У

1996 годзе таварыства выдала брашуру "Кірыла Тураўскі. Бібліяграфічны даведнік", у якой сабраны інфармацыя не толькі аб творах Златауста, але і пералік матэрыялаў аб ім і яго спадчыне.

У 1995 годзе, улічваючы вялікую цікавасць, праяўленую да спадчыны Вялікага тураўчана, мы правялі чарговую канферэнцыю: "Адзінства ўсходнеславянскіх народаў: мінулае, сучаснасць, перспектывы".

Для пашырэння творчай спадчыны Златауста актывісты таварыства падрыхтавалі шэраг брашур. У іх ліку брашуры доктара фіналагічных навук, дырэктара Цэнтра беларуска-навуковых даследаванняў Расійскай акадэміі навук Ю. Лабанцава "Воссиявший нам на Руси" і кандыдата гістарычных навук М. Абраменка "Кірыла Тураўскі (праблема аўтарства "Слова аб палку Ігаравым)". Падрыхтаваны і апублікаваны два выпускі альманаха "Кірыла Тураўскі. Выбраныя творы", якія дазваляюць студэнтам і навучэнцам знаёміцца з творчасцю Кірылы Тураўскага па арыгіналах.

Улічваючы вялікае значэнне спадчыны Златауста не толькі для Беларусі, але і для іншых славянскіх народаў, таварыствам былі праведзены яшчэ дзве навуковыя канферэнцыі: "Славянскія народы і іх культура ў сучасным свеце" (1997 год) і міжнародная маладзёжная канферэнцыя "Усходнеславянскае адзінства ў мінулым, сучаснасці, будучым" (1998 год). Такую работу мяркуюць працягваць і надалей.

Праўленне таварыства дабілася рашэння шэрага няпростых праблем. Па нашай ініцыятыве былі выраблены і ўстаноўлены ў Тураве велічны помнік Златаусту, які стаў своеасаблівым цэнтрам правядзення мерапрыемстваў, прысвечаных мысліцелю. Штогод 11 мая ў Тураве адзначаецца Дзень памяці Вялікага земляка. Удзел

У. ЦЭСЛЕР, С. ВОЙЧАНКА. Jazz tour, 1998.

БЕЛАСТОЧЧЫНА ЛІТАРАТУРНАЯ

Алена ЯСКЕВІЧ, кандыдат фіналагічных навук.

ЗДАЕЦЦА, незвычайная дабрыва, спагадлівасць і тактоўнасць голасу аўтара знайшлі свой плённы працяг на беларускай, беластоцкай глебе. І цяжка сказаць, ці антычнай мудрасцю, ці чулай чэхайскай дабрывай прасякнуты такі праграмны для аўтаркі верш "Не кажыце Спарце...":

Не кажыце Спарце,
прахожыя,
не кажыце,
што я тут ляжу,
яе сын,
забіты на вайне.
І не выйграў я,
і не забілі
ворагі мае
мяне.
Не збярог сябе
я,
а ратаваць хацеў
усіх!
Не кідайце мне
ні слязы,
ні каменя,
ні слова.
Хай бы
і не было мяне
сярод барацьбітоў,
што нарадзіліся
для справы, для слова,
для славы.

Спрадвечная тэма любові да чалавека, шчырае імкненне дапамагчы яму, здаецца, у самай бязвыхаднай сітуацыі родніц героя Міры Лукшы з св. Іаанам Багасловам, знакамітым апосталам хрысціянскай любові. Напрыклад, Федзік з аднайменнага апавядання (зб. "Дзікі птах верабей" Беласток, 1992) напад

чатку здаецца ледзь не якімсьці тыпам "маленькага чалавека": "Школы ў горадзе не кончыў, плакаў па начах у інтэрнаце і падчас практыкі на фабрыцы, а пілавінкі са станка вінаваты былі ў тым, што яго вочы чырванелі. Федзікава сэрца трапятала, калі даходзіў пах мокрае мяты на далёкім ветры з-пад Нарвы, пах сытага торфу, сітніку і трысця на падрэчках. Хутка бег са станцыі, у бок, дзе ў цемнаце, пад гарызонтам, над якім удзень сінеў зубчаты бераг Белавежскай пушчы, глыбока пабрэхваці сабакі. Пазнаваў голас сваіх, якія нудна адклікаліся ад суседскіх ці сумна падвывалі на полі, прывязаныя да слупка, пільнуючы жыта ці рэпу ад дзікоў".

Якая даверлівая шчырасць і адначасова мудрая сталасць пацучуца!.. І мы не ведаем, пра каго больш гэтыя радкі: пра прыроду ці пра ўзаемаадносінны людзей. Ствараецца адчуванне, што час ад часу пісьменніца звяртаецца да прыроды, каб набрацца з яе адвечных крыніц чысціні і трапяткай чалавечнасці.

...І гэты мройны подых мясцовага, не рзальны, а нейкі падсвядомы, бы ў трызненні, робіць постаць героя манументальнай, бо ў непрыманні здрады роднаму герою Міры Лукшы тоесны лірычнаму герою Уладзіміра Караткевіча са зборніка "Матчына душа":

Вы, што маці душу забылі,
Без яе пажадалі пражыць,
Што вы варты
без гэтай магілы,

І ўПАЛА НАСЕННЕ З

Апавяданні пісьменніцы Міры Лукшы вельмі роднасныя славаўтай натуралістычнай школе XIX—XX стагоддзяў, якая дала свету "Чалавечую камедыю" Ангарэ дэ Бальзака, "Вечары на хутары бліз Дзіканькі", "Старасвецкія памешчыкі", "Пецярбургскія апавесці" М. Голяя, знакамітыя ляскоўскія цыклы, чэхайскія праязіныя мініяцюры, раннія апавяданні пра "патаемнае" М. Гарэцкага, маркесаўскія рэчы, асабліва "Сто гадоў адзіноцтва".

Без каліны на роднай мяжы?
Павяртайцеся!

Вецер мацнее!
Маці кліча, кветка заве!
Безумоўна, да ліку лепшых праязіных твораў пісьменніцы варты аднесці апавяданне "Жанчына з хвораю рукою" (Выспа, Беласток, 1994).

У гэтым творы ўлюбёная аўтаркаю тэма любові да ўсяго жывога знаходзіць своеасаблівае развіццё ў таямніцы ўзаемаадносін чалавека з "братамі нашымі меншымі". У "Пасланні ап. Паўла да рымлянаў" гаворыцца: "...усё стварэнне разам стогне і разам трудніцца ў болю аж дагэтуль, бо, рупліва выглядаючы, стварэнцы спадзяюцца аб'яўлення сыноў Божых". Трагічная гісторыя смерці "вялікага жоўтага сабакі Арэшкі з гнойнымі чырвонымі вачыма" на хворых руках састарэлай жанчыны Адэлі ўражае незвычайнай даверлівай еднасцю, якая ўсталёўваецца паміж чалавекам і жывёлай, як трапяткім, засяроджаным поглядам да нас, чытачоў, нібы яна, Арэшка, развітваючыся з намі на мяжы жыцця і смерці, хоча паведаміць

нам нешта патаемнае і пра хуткую, наступную за ёю, смерць гаспадыні, і наш усеагульны боль — занябданне бацькоўскай і дзедаўскай зямлі.

Творчасць пісьменніцы — сапраўдная лабараторыя нялёгіх перамог і творчых пакут-знаходак, дзе ў муках і сумненнях нараджаецца кожная старонка, кожны наступны радок.

У сваёй стылёвай практыцы кожны беларускамоўны пісьменнік сустракаецца з дзвюма цяжкасцямі. З аднаго боку, пласт вясковага жыцця, традыцыйна, вядома, зляжалы ўжо і багаты; з другога — пісьменніца захоплівае ў вір сваіх твораў многія сферы жыцця (асабліва ў паэзіі), далёкі ад сялянскіх, нетрадыцыйных, дзе трэба было, па сутнасці, ствараць стылі.

І трэба сказаць, што пісьменніцы ў большасці стае таленту, каб так напісаць, так падслухаць таямніцу слоў, каб пры іх злучэнні атрымаўся стыль, які перайшоў у мову, так загаварылі ўсе. М. Лукша мае шчаслівы дар адчування і ўдалага ўвядзення ў літаратурную мову

роднага дыялектнага слова. Дарэчы, большасць слоў некалі былі дыялектнымі, а зараз сталі літаратурнай нормай. Многія даследчыкі папракаюць беластоцкіх аўтараў, што яны нібыта злоўжываюць дыялектнымі словамі. Але, відаць, ва ўмовах неабходнасці зачэрпнуць усё багацце народнага слова і ўвесці ўсё лепшае не толькі з цэнтральных гаворак, а з усіх куткоў, дзе гучыць беларускае слова, у літаратурную мову, такое выкарыстанне дыялектнага матэрыялу адзіна правільнае (хаця з-за гэтага многія літаратары часамі выглядаюць нявыгадна коснаязыка і правінцыяльна). І мы, жыхары карэннай Беларусі, павінны быць асабліва ўдзячныя беластоцкім літаратарам, якія рынуліся, не звяртаючы ўвагі на нераспрацаванасць і пэўную заксяццеласць моватворчай палітыкі ў айчынай фіналогіі адносна масіва беластоцка-падляшскіх і іншых памежных этнічна-народных гаворак Беларускай Русі, ахвярна ўзяўшы на сябе ўздыманне такога цаліннага дзірвана, дзе цяжка здабыць

ВОССИЯВШИЙ НА РУСИ»

у святых прымаюць царкоўныя іерархі, у ліку якіх — Мітрапаліт Беларускай Філарэт, епіскапы — Гомельскі і Жлобінскі Арыстарх, Мазырскі і Тураўскі Пётр і іншыя.

У час правядзення канферэнцыі іх удзельнікі выязджаюць у Тураў. Яны раскрываюць значэнне дзейнасці свяціцеля для фарміравання славянскай культуры і яе састаўнай часткі — беларускай, яго ўклад у фарміраванне беларускага нацыянальнага менталітэта.

Таварыствам былі набыты карціны, створаныя мастакамі Гомельшчыны, на якіх адлюстраваны тураўскія краявіды, памятныя мясціны, звязаныя з дзейнасцю Кірылы Тураўскага. Гэтыя карціны былі перададзены ў дар Тураўскаму музею.

Варта асобна падкрэсліць, што ў горадзе праводзіцца масавыя мерапрыемствы, звязаныя з творчай спадчынай Златауста: «круглыя сталы», сустрэчы інтэлігенцыі, лекцыі і да т. п. У бібліятэках горада і вобласці наладжваюцца выставы літаратурных твораў, якія раскрываюць багацце спадчыны свяціцеля. Гэтыя выставы карыстаюцца вялікай папулярнасцю. А адна з бібліятэк носіць імя Кірылы Тураўскага.

Без перабольшвання можна сказаць, што, дзякуючы дзейнасці та-

варыства, імя свяціцеля Кірылы набыло шырокую вядомасць не толькі сярод вучоных, жыхароў Гомельшчыны, але і далёка за межамі Беларусі. Стала правілам, што ўсе матэрыялы канферэнцыі публікуюцца, брашуры рассылаюцца не толькі па бібліятэках рэспублікі, але і за мяжу.

Зроблена нямала, аднак дзейнасць таварыства яшчэ не дасягнула таго размаху, якога заслугоўвае Кірыла Тураўскі. Наперадзе вялікая работа па глыбокаму вывучэнню яго арыгінальных філасофскіх поглядаў, якія значна пераўзыходзяць па глыбіні светаразумення погляды яго заходніх калег. Кірыла Тураўскі па праву можа быць названы адным з заснавальнікаў праваславаўнай хрысціянскай філасофіі, паколькі ў яго працах з пункту гледжання праваславаў разглядаюцца ўсе асноўныя філасофскія праблемы.

На жаль, яшчэ слабыя сувязі таварыства са славянскімі і, перш за ўсё, беларускімі замежнымі суполкамі, удзел якіх у рабоце таварыства надаў бы ёй новы імпульс. Запрашаем нашых замежных суайчыннікаў прыняць пасіпны ўдзел у рабоце таварыства і тым самым аздаць належнае вялікаму дзеячу зямлі беларускай, нашаму слаўтаму земляку, свяціцелю Кірыле Тураўскаму.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

Постаць пісьменніка Ядвігіна Ш. — Антона Лявіцкага (1869—1922) намі яшчэ як след неспазнана. Ён быў не толькі пісьменнікам. Яго цікавіла і палітыка. У палітычны вір укруціўся яшчэ падчас вучобы ў Маскве. Праўда, палітыкай цікавіўся ў такой ступені, наколькі яна спрыяла абраджэнню Беларусі. На долю пісьменніка з гэтай нагоды выпала шмат выпрабаванняў. Асабліва цяжкім быў час, пачынаючы з 1917 года. Але і папярэднія былі не мёд. Пра гэта якраз і распавядаюць новыя даследчыцкія абразкі Уладзіміра СОДАЛЯ.

ВІХУРА 1917-ГА ГОДА

Тысяча дзевяцьсот семнаццаці год Ядвігін Ш. сустракаў разам з сваімі аднадумцамі ў «Беларускай хатцы». Тады ўсе яны спадзяваліся, што новы год прынясе шмат перамен, якіх не ведаў ніводзін папярэдні год. То ж і не памыліліся. Перамены адбываліся так імкліва, што многія не паспявалі іх асэнсоўваць. Ядвігін Ш. з цікавасцю сачыў за ўсімі падзеямі. І не проста сачыў, шмат у якіх браў самы актыўны ўдзел. А як жа іначай! Ягонаў Беларускай ў гістарычным тунелі завяціла якоесь святло. Была надзея адкрыць беларускія школы... Захоплены грамадскім жыццём, ён не заўважаў, як рэвалюцыйная буря з горада дакацілася і да ягонага ціхага фальварка. Пакуль ён з сваімі аднадумцамі дамагаўся для Беларусі незалежнасці, роўнасці, раз'юшаны рэвалюцыяй натоўп рабаваў ягоною Карпілаўку. Падчас гэтага разгрому загінуў самы каштоўны скарб Ядвігіна Ш. — ягоныя рукапісы. А іх было там нямала. Паводле слоў Ванды Лявіцкай, Ядвігін Ш. не спяшаўся пасылаць напісанае ў рэдакцыі і захоўваў свой архіў у Карпілаўцы. Як ішоў разгром пісьменніцкай сядзібы, падрабязных звестак не маем. Вядома, што недалёка знаходзіўся маёнтка Зыгмунта Чаховіча Малыя Бяседы. Вось як пра лёс гэтай сядзібы распавядае газета «Вольная Беларусь»:

«У той час, калі нямецкае войска займала Беларусь, а «расійскае войска» ў беспарадку(...) рынулася к Барысаву, сяляне з Карпілаўкі, узброеныя вінтоўкамі, напалі на маёнтка Малыя Бяседы і разграбілі яго дашчэнтку. Ні аставілі насення, ні аставілі нават хлеба для парабкоў, якія там служылі...» Гэтакім жа парадкам загінула і бяседская бібліятэка Чаховічаў. Было там шмат каштоўных кніг і аб нашым краі. Менавіта той бібліятэкай паслугоўваўся падлетак Янка Купала, і яна адкрыла яму цэлы свет.

Аўтар допіс ў «Вольнай Беларусі» пра падзеі ў Малыя Бяседы быў хтось Б-ка.

Вельмі цікава, што на адной і той жа старонцы, побач з паведамленнем пра зганы пагромаў у Малыя Бяседы, змешчаны і перадрук нататкі з газеты «Беларускі шлях», аўтар якой не хто іншы, як Ядвігін Ш. Гэтая нататка малавядома нашаму чытачу. Яна блізкая па часе да падзеяў пагромаў маёнтка ў Малыя Бяседы і перадае пэўны настрой і думкі аўтара. Падаём яе цалкам:

«Напаткаў я цікаўны дакумент: на паўаркушы паперы з верху тры спупкі друку — па-нямецку, па-польску і па-беларуску; унізе і другая старана паперы разлінована на тры часткі. У першай пішацца імя і прозвішча, у трэцяй — подпіс; з боку на перадзі — нумаровы парадак. Надрукована вось што:

«Мы, ніжэй падпісаныя, адвечныя жыхары Віленскай губ. у часцы яе нідаўна акупіраванай (паведаў — Вілейскага, Дзісьненскага і часцын Ашмянскага) урацоваўня і аддзеленыя германскім войскам ад анархіі вялікарасійскага большавізму, вельмі хочам, каб гэтае аддзяленне было назаўсягды і каб нашы павееты былі далучаны да рэшты Віленшчыны з яе прадвечнай сталіцай Вільняй, з каторай наш край звязан у адно цэлае праз рэлігійныя, культурныя і гаспадарскія справы, бо толькі пры гэтых варунках мы можам быць пэўнымі, што заходняеўрапейская культура ў нас замацаецца і развіецца. У кветні 1918 г.»

ВУГЕЛЬЧЫКІ З ПОПЕЛУ

Гэты допіс Ядвігін Ш. прыслаў у «Беларускі шлях» з Дзісеншчыны. Як вынікае з рэдакцыйнага каментара, Ядвігін Ш. стала друкаваўся ў згаданай газеце. Ягоныя допісы змяшчаліся пад рубрыкай «Абразкі з правінцыі». Абразкі гэтыя нашым чытачам пакуль невядомыя: іх няма ў найбольш поўным зборы твораў Ядвігіна Ш. Дый для шмат каго сама звестка, што Ядвігін Ш. стала друкаваўся ў «Беларускім шляху», новая.

КАЖУ ПРА ГЭТА НЕ З-ЗА РАБСКАГА СТРАХУ...

Літаратуразнаўца і даследчык Іван Чыгрын у сваю пару падахоўціў падрыхтаваць і выдаць томик выбранных твораў найстарэйшага і самабытнага беларускага пісьменніка Ядвігіна Ш. — Антона Лявіцкага. Укладальнік шчыра парупіўся, каб гэты томик быў прадстаўнічы і ёмісты. І яму гэта ўдалося. Томик выйшаў у 1976 годзе. Тады яшчэ панавала магутнае права цензуры, шмат чаго не дазвалялася, шмат чаго забаранялася. Тым не менш згаданы томик твораў Ядвігіна Ш. атрымаўся ладным. І ўсё ж не ўсё з ядвігінскай спадчыны туды ўвайшло. І найперш з ягонай рускамоўнай публіцыстыкі, журналістыкі, нават з таго, што было выяўлена ўкладальнікам. А шкада! Кожная пісьменніцавататка, кожны допіс — гэта найперш пэўныя факты ягонай біяграфіі, якіх нам так нештае. Гэта таксама і ягоныя думкі, настроі, развагі.

Скажам, у папках з фотакопіямі ядвігінаўскіх допісаў з «Белорусского вестника» за 1905 год, якія захоўваюцца ў бібліятэцы Інстытута літаратуры АН Беларусі, ёсць споведная занатоўка — «Errare humanum est» («чалавеку характэрна памыляцца»). Якая яна цікавая! Колькі ў ёй для нас новага! Высвятляецца, у 1905 годзе па Беларусі хадзіла шмат улёткаў, невядомых кніжачак, пісаных па-беларуску. Улада абвінавачвала ў гэтым Ядвігіна Ш. З гэтай нагоды Ядвігін Ш. мусіў у нумары «Белорусского вестника» за жнівень 1905 года напісаць:

«...личное мнение ... личный взгляд на вещи. Уважаю я их, но тогда позвольте и мне откровенно высказаться».

За последнее время стали распространяться по сёламъ и деревнямъ маленькіе книжечки на белорусском наречии въ роде «смыка», «казок» и т. п.

Спешу уверить всехъ техъ, кто меня лично или письменно спрашивалъ, что я решительно никакого участия в этих изданияхъ не принималъ и не принимаю. Заявляю об этомъ не из рыбагого страха (онъ, кажется, безъ...) но из шкурныхъ интересов, а лишь потому, что распространение подобныхъ изданий между деревенскимъ людомъ, необладающимъ достаточной долей критики печатного слова, нахожу на только не желательнымъ, но прямо таки вреднымъ.

Белорусские издания нужны и бесспорно могут принести огромную пользу народной массе, но для этого далеко ещё недостаточно, чтобы издания эти лишь печатаны были на белорусском наречии, не вникая в ихъ содержание, тенденциозность. Думаю, бесполезно спрашивать у этихъ господ и издателей «смыковъ» и «казокъ», чьмъ они руководствуются, распространяя подобныя брошюры». І да-

лей: «Те, которые рассеваютъ не единение, а рознь, не дружбу, а вражду, не любовь, а ненависть, те, которые устраиваютъ такую то травлю одного сословия на другое, те не дають ответа не только никому, но и не дають его, я уверенъ, и себе... Ядвігін Ш.» Згадзіцеся, вельмі цікавы факт з жыццяпісу Ядвігіна Ш. Не менш цікавы і аўтарскі каментар.

Усяго у чыгрынаўскай папцы больш за дзiesiąтк невядомых пакуль нашаму чытачу ядвігінаўскіх допісаў, якія былі змешчаны ў «Белорусском вестнике» за адзін толькі 1905 год. Згадаем назвы некаторых з іх. Скажам, «Гардзееў вузел». Палітычны развагі гучаць у нататцы «Шыла ў мяшку». З памфлета «Фабрыканты патрыяты» даведваемся, што ўжо ў той час розумны людзей турбавала, якому народу належыць Адам Міцкевіч. Менавіта такая спрэчка разгарэлася аднойчы між трэцякласнікамі і настаўнікам адной мінскай прагімназіі. Вынік спрэчкі: вучня выключылі з прагімназіі. Гэта абурыла Ядвігіна Ш. Гэтак і з'явіўся памфлет «Фабрыканты патрыяты».

Пераважная большасць допісаў Ядвігіна Ш. друкавалася ў раздзеле «Въ часы досуга». І напярэды, было пра што разважаць чытачам «Белорусского вестника» разам з Ядвігіным Ш. Ён быў самы арыгінальны, самы рэвалюцыйны з усіх працаўнікоў газеты, гаварыў пра ўсе з'яўляючы псіхалагічна пранікнёна, адкрыта, шчыра як ніхто іншы. Ягоныя допісы, памфлеты, замалёўкі насычаны разнастайнымі прымаўкамі, шматлікімі лацінскімі выразамі. Усё гэта дае нам больш поўнае ўяўленне пра свет Ядвігіна Ш., свет ягоных думак і настрояў. Між іншым, чамусь даўней думалася, што псеўданімі Ядвігін Ш. упершыню паўстаў у 1906 годзе падчас яго беларускамоўнага дэбюта з апавяданнем «Суд» у «Нашай Доле». Але знаёмства з публікацыямі ў газетах «Віленскі вестник» сведчыць, гэтым псеўданімам — Ядвігін Ш. — Антон Лявіцкі карыстаўся ўжо з 1904 года. Ім падпісаны ўсе ягоныя публікацыі як у «Віленском вестнике», так і ў «Белорусском вестнике».

Іншы раз Ядвігін Ш. карыстаўся і крыптонімам, утвораным ад яго псеўданіма, — Я. Ш. Гэтым крыптонімам падпісана ў «Белорусском вестнике» некалькі, пераважна невядомых нататкаў.

Яшчэ адна цікавая драбнічка: не заўсёды ў рускамоўным друку паслядоўна вытрымана ў псеўданіме «ъ» напрыканцы слова пасля апошняга зычнага. У адных выпадках маем «Ядвігін Ш.», а ў іншых проста «Ядвігін Ш.» Згадваю пра гэта не выпадкова: пісьменнік быў вельмі патрабавальны да друкаванага слова, перажываў услякі разнабой, моўную непаслядоўнасць. Не адзін раз з гэтай нагоды выступав з сваімі развагамі ў друку. Гэтак з-пад ягонага пяра нарадзіліся такія публікацыі, як «ъ», «измъ и... ство» ды іншыя. У іх закраліся самыя разнастайныя аспекты рускай мовы, рускай граматыкі, рускага алфавіта. І што цікава: ягонымі думкамі пасля паслугоўца заканадаўцы рускай мовы. Ва ўсялякім разе, усё адбудзецца гэтак, як думаў і разважаў наш неўтаймоўны Ядвігін Ш., якому да ўсяго быў клопат у тагачасным шматгранным і складаным жыцці.

На свята да земляка.

КОЛАСА СПЕЛАГА...

славу і прызнанне і дзе не раз адчуеш сябе пераможаным.

Школа беластоцкіх літаратураў свядома імкнулася, абмяночы постацыялістычную эпоху, увесці беларускую літаратурную традыцыю адразу ў рэчышча сучасных развітых еўрапейскіх моў і літаратур, якім было па сіле адлюстравана ўсю складанасць і шматграннасць часу, на што патрабаваліся развітым літаратурам вякі.

Для такіх смелых спроб патрэбна было і надзвычайнае моўнае чутцё, падсвядомае адкрыванне скрытых законаў моўнага развіцця. Мабыць таму ў шматлікіх дыскусіях нашага часу па многіх спрэчных пытаннях іх прамежкавая пазіцыя, як відавочна, у нечым і найбольш правільная:

Над пожныя счарнелай,
над з'езджаным полем,
Над каменем вострым,
над каменем гладкім...
Як цяжка таму,
хто ведае болей,
Стаптанага жыта збіраці
астаткі,
Не меўшы надзеі,
хоць маючы Слова,
Якое з пачатку
сусвету гучала...
О, Ойча, Ты ж нашаю,
простаю мовай
Сказаў жа: «Хай будзе!» —
і ўсё так паўстала.

Чым жа вабяць творы Міры Лукшы? Чытачоў захапляе складанасць і ў той жа час арگانічна прасты, вобразны свет твораў, дзе пераплаліся нацыянальная даўніна, падзеі мінулай

ваіны і шматаблічная сучаснасць. Яе творы — летапіс жыцця роднага краю, бо, гаворачы словамі адной з яе гераяў: «А для навукі... трэба запісаці, што дзе е, каб посьлей ні казалі, што туту нас заўсім ні было».

І гэтае адчуванне адказнасці за родны край дае надзвычайны плён, выяўляецца ў багаці пэўнага падтэксту. Лірычны герой вершаў Міры Лукшы літаральна захоплены чароўным светам даўніны і мастацкімі вобразамі нацыянальнага фальклору. Адсюль пры ўзнаўленні пластоў далёкага мінулага ў аўтаркі заўважаецца фальклорна-рамантычны падыход да гістарычных падзей, трансплантцыя іх, нібы праз трызненне ў сучаснасць.

Нацыянальная даўніна для яе гэтак жа рэальна жывая, як сучаснасць, яна паўстае ў колерах і гуках, ва ўсёй паўнаце і рэальнасці адчування:

... а вочы ў цябе
як паўночны мох
мяккі і жорсткі —
алень што паднябенне
мае ядвобнае скажа
які смак паўночнага моху —
я не асмелюся
калі
палае паўночнае ззянне
маўчым
маўчым князь.

Адметнасць гістарычнага светабачання аўтара якраз у тым, што яно неадменна прысутнічае ў асэнсаванні любой

(Заканчэнне на 6-й стар.)

СПАДЧЫНА

У памяшканні былога гарадскога млына ў Оршы размясціўся музей этнаграфіі "Млын". Усе яго экспанаты — рэчы і прыстасаванні, якія вырабляліся сялянамі для прымянення ў побыце і штодзённай рабоце.

На здымках: у час экскурсіі; адзін з куткоў музея.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

БЕЛАСТОЧЫНА ЛІТАРАТУРНАЯ

І ўПАЛА НАСЕННЕ...

жыццёвай з'явы. Падзеі сучаснасці, малюнкi роднай прыроды, духоўны свет герояў выяўлены ў непарыўнай павязі часоў:

У тумане сівы конік
Праляцеў над росным лугам.
Малы конік танканогі
У мгле пакінуў цёплы сьлед.

Перабегшы рысьсю памяць,
Ружавее сёння, позні
Над халоднымі лугамі
Конік, дрогкі, іншы сьвет.

Часамі ў лірычных вершах М. Лукшы выяўляецца моцны эпічны пачатак. У развіцці пазычнага сюжэта амаль заўсёды прысутнічаюць драматычныя моманты.

Якраз на спалучэнні лірычнага і эпічнага адбылося цікавае жанравае ўзбагачэнне, фігуры лірычных герояў набылі буйны план, атрымалі асаблівую, амаль баладную значнасць і сімвалічнасць. Відаць, сапраўднае майстэрства і ў тым, каб звычайнай жыццёвай сітуацыі, спалучэнню чалавечых душ і характараў з дапамогай адпаведнага прыёму надаць элементы асаблівых, ледзь не баладнага, эпика-драматычнага гучання:

У белую нядзелю
паедзем у сьвет
на срэбнай кабылцы
у вуздэчцы з зорак.
Захмеленым ранкам
у вечнай дуброве
нап'емся вадзіцы
з крыніцы празрыстай
з живою вадою.
Абмыем далоні
і чорныя вочы,
дамо піць кабылцы,
і ў пырсках халодных
адыдзем у сьвята,
святых, як дзень.

Пра асаблівых магчымасці лірычнага верша ў традыцыях эпика-драматычнага гучання сведчыць адзін з лепшых вершаў зборніка "Замова" — "Шагал". Сама па сабе трагедыя геніяльнага мастака, вымушанага жыць далёка ад Радзімы, пададзе на нібы ў двух планах: трагедыя Радзімы, многія лепшыя сыны якой вымушаны на працягу гісторыі даволі часта пакідаць яе, і пакуты сына, адарванага ад Айчыны:
Усё хапаеш у далоні агонь —
Чысты боль пазта, прарока.

(Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.)

Горкім сокам спаўзе у далонь

З пэндзля фарба слязоў адзінокай.

Як у паэтычных, так і празічных творах аўтаркі важную ролю заўсёды адыгрываюць буйныя вобразныя адзінкі, як, напрыклад, мастацкая дэталі, якая ў М. Лукшы заўсёды нечакана трапная і асабліва адметная, далікатная, з усімі рэчывымі падрабязнасцямі: "Дзверы суха рыпнулі. Дзяўчына пераступіла парог. На падлозе кухні ляжала рассыпанае зерне пшаніцы. Насуперак уваходу ўбачыла люстэрка, заслоненае вышываным ручніком. Ля пліты вісеў хвартух. Яго фалды ўлажыліся і застылі пуката, быццам хацелі захаваць упэўнены кшталт гаспадынінага цела. Пад ім стаялі гумовыя чобаты з грудкамі бруду з-пад хлява, з якіх адышоў ужо паз снегу, растопленага на кволым перадвеснавым сонейку, перамешанага з конскім навозам і сенай трухою.

Сьлёзы мелі смак вадзіцы з ледзяшоў з-пад страхі, калі Бася, асьлепленая амаль веснавым сонцам ішла ў бок цёмнага лесу, на чыгуначную станцыю".

Звяртае на сябе ўвагу размаітая творчая майстэрня паэткі, багацце яе вобразна-выяўленчых сродкаў:

я падаю табе руку
ты даў мне купленую ружу
мая далонь крываточыць з тае пары
стыгматамі расьпятае любові
веры
маю надзею:
не прыйдзеца мне падаць
руку чалавеку
на прывітаньне

Творы Міры Лукшы заўсёды мелі шырокую папулярнасць у беластоцкага і ўласна беларускага чытача, як "народная кніга" ў часы абуджэння славянскіх нацый. Сакрэт чытацкай любові да гэтай таленавітай пісьменніцы, відаць, і ў тым, што галоўны герой яе псіхалагічных і лірычных імпрэсій — Яго вялікасць роднае слова:

і ўпала насенне
з коласа сьпелага
поўнага
і пад камень
і паміж асоты
і ў чорную глебу
і на ўзбочыны
тысячы сьцежак
і завітнела расьліна
і кветку сваю аддала
вандрунікам, —

нацыянальная культура, захаванне і плённае развіццё якіх перадусім толькі і забяспечвае права народам на шчасце, павагу і пашану ў свеце.

БЕЛАРУСКАЕ ЗАМЕЖЖА

БЕЛАРУСЫ Ў РАСІІ

(РАСІЙСКОЙ ФЕДЭРАЦЫІ)

Беларусы ў іншаэтнічных раёнах Расіі і чвэрці XX стагоддзя. Масавая працоўная міграцыя беларускага насельніцтва па-за этнічную тэрыторыю, найвышэйшы ўздым якой прыйшоўся на перыяд пасля рэвалюцыі 1905 года, павялічыла беларускую дыяспору ў Расіі. Да першай сусветнай вайны па эканамічных прычынах толькі ў Сібір з Беларусі накіраваліся (пераважна сяляне) больш за 700 тысяч чалавек. У ходзе абвешчана ў 1906 годзе зямельнай (сталыпінскай) рэформы праводзілася палітыка дзяржаўнай падтрымкі перасялення ў Сібір і на ўскраіны імперыі з мэтай каланізацыі гэтых абшараў "рускім элементам" (да яго адносілі і праваслаўных беларусаў). У 1907—1914 гадах з Беларусі такім чынам перасяліліся 335, 4 тысячы чалавек (галоўным чынам, сяляне-беднякі), але 36,5 тысячы чалавек затым вярнуліся ў родны край з-за цяжкіх умоў жыцця на новых месцах.

У пачатку XX стагоддзя цэнтрам беларускага нацыянальнага грамадска-культурнага жыцця застаўся Пецярбург. Пасля адмены ў 1905 годзе забароны на выданні па-беларуску тут пачалі працаваць першае легальнае беларускае выдавецтва "Загляне сонца і ў наша аконца" (1906—1914), Беларускі навукова-літаратурны гурток студэнтаў Санкт-Пецярбургскага ўніверсітэта (1912—1914).

Першая сусветная вайна (1914—1918) выклікала значны прыток беларускага насельніцтва ў цэнтральныя губерні Расіі і далей на ўсход. У 1915 годзе пры адступленні царскай арміі з тэрыторыі Беларусі сюды рынуўся паток бежанцаў, а таксама насільна эвакуіраванага насельніцтва. Па афіцыйных даных, у маі 1918 года ў іншаэтнічных рэгіёнах Расіі знаходзілася амаль 2,3 мільёна бежанцаў з Беларусі (найбольшая колькасць у Тамбоўскай, Самарскай, Калужскай, Казанскай, Курскай, Саратаўскай губернях, у Пецярградзе і Маскве). Аб абуджэнні нацыянальнай свядомасці бежанцаў сведчыць паяўленне арганізацый і іх падтрымку — Беларускае таварыства ў Пецярградзе па аказанні дапамогі пацярпелым ад вайны (з студзеня 1916 года да пачатку 1918), Беларуска-ўкраінскі камітэт помачы ахвярам вайны ў Барнаўле, а таксама дзейнасць культурна-асветных арганізацый: "Беларуская хатка" ў Арле (1917—1918), Беларускі нацыянальны гурток у Багародзіцку (1917—1918), Арэнбургскі гурток беларусаў (1918) і інш.

У рэчышчы нацыянальна-вызваленчага змагання народаў Расіі, пасля Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый 1917 года паскорылася развіццё і беларускага нацыянальнага руху. Ажывілася палітычная, культурна-асветная дзейнасць у асяродках беларусаў-бежанцаў, рабочых, вайскоўцаў і інш. Па ініцыятыве Беларускай народнай грамады (грамадска-палітычнай і культурна-асветнай арганізацыі), якая адстойвала права беларускага народа на дзяржаўнае самавызначэнне ў складзе Расійскай Федэратыўнай рэспублікі, у Маскве былі праведзены два Усерасійскія з'езды бежанцаў-беларусаў восенню 1917 года. На першым з іх грамада зрабіла спробу выпрацаваць тактыку для ўсіх беларускіх арганізацый на выбарах ва Устаноўчы сход, але сустрэла супраціўленне Беларускай сацыялістычнай грамады (БСГ) — нацыянальнай леванародніцкай партыі.

Працяг.
Пачатак у № № 9—11.

Пасля Лютаўскай рэвалюцыі яе арганізацыя з'явілася ў Пецярградзе, Маскве, Казані, Саратаве, Калузе, Тамбове і інш. У Калужскай губерні ў час выбараў ва Устаноўчы сход у лістападзе 1917 года спіс, на якім праводзіла выбары БСГ, атрымаў 998 галасоў. БСГ мела прадстаўнікоў у Саўеце рабочых і салдацкіх дэпутатаў і гарадской думе Пецярграда, удзельнічала ў рабоце Савета нацыянальных сацыялістычных партый (т. зв. Расійскага інтэрнацыянала). Частка грамадаўцаў брала ўдзел у абвешчэнні БНР. Пецярградская і маскоўская арганізацыі БСГ падтрымалі савецкую аснову беларускай дзяржаўнасці.

За аўтаномію Беларусі ў складзе Расійскай Федэратыўнай рэспублікі выступаў праэсэраўскі Беларускі абласны камітэт пры Усерасійскім Саўеце сялянскіх дэпутатаў, заснаваны ў Пецярградзе з дэлегатаў ад беларускіх губерняў на Усерасійскіх з'ездах сялянскіх дэпутатаў, членаў Устаноўчага сходу, прадстаўнікоў арміі (лістапад 1917—1918, старшыня Я. Канчар), а таксама секцыя беларусаў пры ЦК партыі левых эсэраў.

Прыхільнікі стварэння беларускай дзяржаўнасці на савецкай платформе, якія імкнуліся спалучыць нацыянальную і сацыялістычную ідэі (А. Чарвякоў, А. Усціловіч (Усціновіч), І. Лагун і інш.) восенню 1917 года на базе пецярградскіх арганізацый БСГ заснавалі Беларускае сацыял-дэмакратычную рабочую партыю (БСДРП існавала да красавіка 1918 года), члены якой удзельнічалі ў Кастрычніцкім узброеным паўстанні 1917 года. Партыя дэлегавала сваіх прадстаўнікоў на Усебеларускае з'езд (Мінск, снежань 1917 года) і патрабавала затым праз ЦК РСДРП(б) расследаваць прычыны яго разгону. Затым беларускія сілы, якія стаялі на грунце савецкай улады, гуртаваліся вакол Беларускага нацыянальнага камісарыята (Белнацкома, камісар А. Чарвякоў), які з лютага 1918 па сакавік 1919 года быў аддзелам Народнага камісарыята па справах нацыянальнасцей РСФСР і меў аддзяленні ў Пецярградзе, Смаленску, Саратаве, Віцебску. У сваёй палітычнай і культурна-асветнай працы Белнацком абаліраўся на беларускія секцыі РКП(б) — часткі мясцовых большавіцкіх арганізацый у Пецярградзе, Маскве, Варонежы, Казані, Невелі, Саратаве, Тамбове і інш., якія дзейнічалі ў 1918—1919 гадах. Актывізацыі беларускага нацыянальнага руху спрыялі праведзены Белнацком супольна з беларускімі секцыямі РКП(б) Усерасійскі з'езд бежанцаў з Беларусі (Масква, 1918), першая канферэнцыя беларускіх савецкіх партый і арганізацый (1918), дзейнасць Беларускага народнага ўніверсітэта ў Маскве (1918), заснаванне грамадска-палітычных і культурна-асветных арганізацый: Беларускай чыгуначнай грамады (1918) і Беларускага навукова-культурнага таварыства (1918—1919) у Маскве, Беларускага вольна-эканамічнага таварыства (1918—1920) і Таварыства ахвотнікаў беларускага народнага штукарства (1918) у Пецярградзе, Беларускай вучнёўскай грамады (1918) і гуртка беларускай сацыялістычнай моладзі (1918) у Калузе, клубаў "Беларуская хатка" (1918—1919) у Пецярградзе і "Беларус" (1919) у Маскве. Друкаваны орган Белнацкома "Дзяніца", які выдаваўся ў Пецярградзе, а затым у Маскве (1918—1919), абуджаў нацыянальную свядомасць беларусаў у Расіі, быў першай савецкай газетай на беларускай мове.

125 ГОД ТАВАРЫСТВУ ДАКТАРОЎ

Споўнілася 125 год Віцебскаму таварыству ўрачоў. Яно дзейнічала ў Віцебску з 1874 года да пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

Пратакты таварыства

ў 1877—1878 гадах друкаваліся ў "Віцебскіх губернскіх вестях" і выдаваліся асобнымі адбіткамі.

У 1917 годзе таварыства было пераўтвора

рана ва ўрачэбную секцыю саюза "Усерасійская медыка-санітарная праца".

Канстанцін
КАРНЯЛЮК.

г. Віцебск.

НА КОНКУРС «БЕЛАРУСЬ У МАІМ СЭРЦЫ»

Паважаныя спадары! Пасылаю вам сваю сціплую працу, напісаную пад уплывам успамінаў далёкага дзяцінства ў мілай майму сэрцу палескай вёсцы Парэчча, што на беразе Пцічы.

Многа вады ўжо ўцякло з той пары, але яна ўсё сніцца, і ніяк я не магу да яе дайсці — ні ў снах, ні на самай справе. Мову родную я падзабыў, таму мо дзе што не так, дык ўжо прабачце.

Жыву я пакуль адзін (жонка дарабляе стаж на КаМАЗе), як Рабінзон, хаця і сярод людзей. Не ўсё тут у нас ладзіцца. Але будзем аптымістамі: пасля эры вандалізму ўсё роўна прыйдзе калісьці росквіт.

Анатоль БЕНЕДЗІКОВІЧ.

Татарстан. Р. п. Камскія Паляны.

АД РЭДАКЦЫІ. Вось такі ліст разам з дасланай на конкурс «працай» атрымалі ў рэдакцыі ў пачатку года. Звесткі пра сябе паважаны Анатоль Міхайлавіч падаў вельмі скупа. Хутчэй за ўсё, працаваў на вытворчасці, цяпер, як бачым, — на пенсіі. Літаратурнай працай, мяркуючы па ўсім, дасюль не займаўся. Пра гэта сведчыць першапачатковы варыянт яго матэрыялу. Можна было, вядома, вярнуць тэкст аўтару з прыліскай, што ён не адпавядае прафесійным патрабаванням. Але зрабіць гэта не падымалася рука на той прычыне, што Анатолю Міхайлавічу, нават не маючы вопыту, удалося схопіць рысы жывога чалавечага характару, досыць своеасабліва-

га нацыянальнага тыпу, падгледжанага ў жыцці. Жыццё тое ўжо далёка заду, але яно і сёння выпраменьвае цяпло, што сазрае чалавечую душу ў наш час, вельмі часта жорсткі, халодны і рацыяналістычны, пазбаўлены той найбуйнай чысціні і спагады, якія мы бачым у «Хаме» — занатоўцы з натуры. Спадзяёмся, што многія нашы чытачы, якія, як і Анатоль Міхайлавіч, па розных прычынах пакінулі Бацькаўшчыну, убачаць тут сваё, да шчыглівага болю роднае, што назавуць адкаласа ў іх душы і сэрцах. Яно, безумоўна, у кожнага сваё, непайторнае, але такое, што змушае абудзіць памяць, перанесіцца ў пачуццях і думках у дні маленства, у родны

бацькоўскі край. І хто ведае, можа гэты абразок мінулага жыцця паслужыць для многіх своеасаблівым пабуджальным імпульсам і падахоўцы напісаць пра тое, што неадчэпна прыходзіць у сённяшнія жыццё на чужыне з таго больш ці менш далёкага мінулага, калі жылі сярод сваіх людзей, сваёй прыроды і традыцый, сваіх песень і казак. Рэдакцыя лічыць сваім абавязкам друкаваць такія матэрыялы, будучы перакананай, што яны будуць ўзбагачаць нашы душы ад засыхання і зміжарнення, паспрыяць абуджэнню ў чалавечыма паўнацэннае жыццё, якім бы заможным і забяспечаным яно знешне ні здавалася. Я. Л.

Вы не чулі пра Хаму? Шкада. Яго ведаюць усе ў нашай акрузе ад Мёдухава да Рудабелкі, а мо і далей. Мужык ён свойскі, гадоў пад 50, вялікі непаседа і гаварун. Мясцовыя плеткары вярзучы пра Хаму ўсякае, але гэтаму вы не верце. Мужык ён яшчэ той, ведае сабе чану і, як усякі паважлівы селянін, жыве з усімі ў згодзе.

Во, лёгкі на паміне, я па тупату яго пазнаю.

— Хама, гэі, Хама, куды гэта ты ў такую рань разгагнаўся?

— Як куды, во дзівак, — адказвае Хама густым працяглым баском, — вядома, за грушамі!

— А ці многа сёлета паспела? — пытаюся.

— Ой, хлопча, многа! Аж галіны трашчаць, ужо каторы дзень нашу па мяшку, а іх усё не ўбывае.

— А куды табе столькі груш, ты ж не з'ясі столькі?

— Я не з'ем, дык хто-небудзь з'есць, — загадкава ўсміхаецца Хама, — што летам нагою — зімой губою!

Уздыхаючы доўгімі нагамі сівы пыл, Хама імчыць у свае заповітныя мясціны, дзе, акрамя яго ды ляснога звяр'я, нічога не бывае. Лес ён ведае, як уласны двор.

Я доўга гляджу яму ўслед, пакуль відаць яго шырокая спіна, апранутая ў нейкі куртаты лапсардак, і калматыя галава з нібы прырослай васьміклінкай. «Добрай дарогі табе, Хама!»

Жыве ён бабылём на Растаўскім хутары побач з Парэччам у невялікай хаціне. Прозвішча ў яго, здаецца, не было, а мо і забылася, бо яно, калі ўдумацца, дык і не патрэзна тут. Яго і так усе ведаюць ад макаласа да міліцыянера, бо аніякага другога Хамы няма ва ўсёй акрузе і наўрад ці будзе калі!

Нялёгка яму выпала доля, усяго паспытаў на гэтым свеце, але ж не зламаўся, вытрываў! Дый ці шмат аднаму чалавеку трэба! Летам спажыва пад нагамі, бяры — не лайдач, а зімою карміўся з таго, што назапашваў з агарода і з лесу. Калі-нікалі браўся гадаваць парсочка, але да сала той не дарастаў, бо ў Хамы, як ва ўсякага закаранелага халасцяка, апетыт заўсёды на ўзводзе.

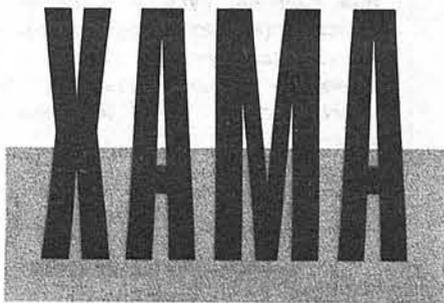
Вельмі любіць Хама заходзіць у госці, хаця яго і не завуць.

— Добры дзень у хату, — вітаецца з парога. — Сыць, Божа!

— Добрага здароўя, Хама, — адказваюць гаспадары, — сядай з намі!

Хама дзеля прыліку патопчацца ў парозе, пачакае паўторнага запрашэння і, зняўшы шапку, сядзе, куды пакажуць, дастане сваю лыжку з патайнай кішэні.

— Чаго ж ты не ажэнішся, Хама? — пытаюць у яго гаспадары.

Хама вінавата ўсміхаецца: — Дык не йдучы за мяне нічо.

Прысутныя спагядліва ківаюць галавамі: падабраць пару такому здаравяку няпроста.

— А ці спрабаваў шукаць? Мо недзе ў якім Загаллі ды Заглушшы й жыве твая краля?

Хама жвавае: — Г-гы, вась выкапаю бульбу і пайду тады шукаць. Г-гы, можа й праўда дзе ляжыць на печы мая баба і мяне чакае.

Усе дружна смяюцца, рагоча і Хама.

Позняй восенню, калі работы ў гаспадарцы паменшае, наша моладзь збіраецца на вясоркі.

Любіць наш Хама заходзіць і сюды на агенчык.

— Дзядзька Хама, раскажы што-небудзь, — просяць хлопцы.

Хама спачатку адмахваецца, што ўсё з галавы павылятала, але тыя не адступаюцца.

— Раскажы, дзядзька Хама, як ты летам злавіў свінню ў таптуху, — угаворваюць хлопцы, і Хама, задаволеная ўсміхнуўшыся, паддаецца.

— Ат, пастое ўсё, выдумкі, не лавіў я яе, яна сама здурэ спаймалася.

Трэба тут патлумачыць, што свінні ў нашым Парэччы — вялікія аматары гразевых ваннаў, а гразі ў нас, слава Богу, усюды хапае, асабліва каля забалочаных берагоў Пцічы. Гразь цёплая, тлустая, ляжы сабе ды пасовай у лыч, ні мух табе, ні аваднёў. Бывала, што і мы, каноплянікі, вымазваліся той гразню, дурэючы, і былі, як нячысцікі.

Паддаўшыся настойлівым просьбам, Хама, прысунуўшыся бліжэй да газніцы, пачынае ўжо каторы раз сваю рыбацкую байку, усякі раз пераіначваючы час і месца дзеяння.

«Пайшоў я раз берагам з таптухай, г-гы, думаў крыху рыбы на юшку здабыць, дзе ні пастаўлю таптуху — няма нічога, адны жабы лезуць, г-гы.

Дай, думаю сабе, пастаўлю каля плюшніка, можа шчупака заганоу ці караса якога. Боўць, боўць, зноў няма нічога. Няўжо, думаю, я юшкі сёння не па-

сёрбаю? Прыкмеціў непдалёку кусцік чароту ля самага берага. Во, думаю, зараз ціхенька падкрадуся.

Паставіў я, гэта, таптуху і жвава пагнаў ды з гарачкі наступіў на нешта спізкае, а яно як ускочыць з віскам ды ў таптуху як дасць!

Бачу, свіння, г-гы, надзела таптуху маю на рыпа і ўцякаць. Стой, крычу! Дагнаў я яе, выцягнуў дубцом уздоўж храбціны, а яна прадрала сетку і як шугане на мяне, збіла з ног і ўцякла, г-гы, вась табе, Хама, і юшка!

Слухачы ад смеху аж пад стол лезуць. — Дык, можа, тая свіння была дзікая? — пытае нехта.

— Ага, дзікая, хіба я парэцкіх свіней не знаю, Антона Быбіка свіння, ён хадзіў яе шукаць уздоўж ракі, думаў мо ўтопла, г-гы. А вечарам пастухі прыгналі, кажучы, бегла прама ў раён.

— Г-га! — іржучы хлопцы, а дзеўкі выціраюць слёзы канцамі хустак. — У раён, а чаго, на базар, прадавацца?

— А пачым кіло не пыталі?

— У каго?

— Ну ў свінні!

Зноў грамавы рогат скаланае хату.

Бывае, іншы раз та-небудзь з падпіўшых хлопцаў пачынае абражаць дзевак ці нават самога Хаму, тады ён пакідае гурт. П'яных Хама дужа не любіць, а мо і пабойваецца, хаця пры добрых людзях дзербане шклянку, другую.

Аднойчы, калі пачалася бязлітасная барацьба з самагоншчыкамі, раённыя змагары за цявразасць надумалі выкарыстаць Хаму ў ролі правакатара, паабцядушы за гэта грошы.

— Добра, — згадзіўся Хама, — пайшлі, толькі грошы наперад.

Доўга вадзіў ён іх па лесе, як той Сусанін, і нарэшце, калі ўзмакрэлі і выдахліся, пачалі яму пагражаць. «Ну, скорая? — пытаюць яны ў роспачы Хаму. «Скорая, скорая, пацярпіце крыху, браткі!» — і зноў павёў па нейкаму буралому ды балоту.

Нарэшце не вытрымалі змагары і пачалі крычаць на Хаму: «Ну дзе яно, тое пагнае месца, дзе гоняць гарэлку, што ты водзіш нас за нос!» — «Нічога я вас не ваджу, — Хама спакойна паказаў у бок, дзе ззяў агнямі Рудабельскі спіртзавод, — вась яно, тое месца, дзе гоняць гарэлку!»

Актывісты з раёна аж пазелянелі, а Хама з грашыма шасць у кусты, і «бывайце здаровы!»

Кажучы, хацелі пасадзіць яго за гэта на 15 сутак, але абышлося.

Неяк сталі заўважаць, што Хама пачаў вельмі старанна драць лазу, збіраць ягды, грыбы і ўсё гэта здаваць у сельпо, каб выручыць грошы.

«З чаго б гэта? — гадалі цікаўныя. «За розум узяўся», — казалі адны. «Мабыць

жаницца надумаў», — казалі другія і былі бліжэй да ісціны.

Параілі яму бывалыя людзі з'ездзіць у горад па абнову, бо ў нашым сельпо такое барахало гадамі вісіць, што ў ім у кароўнік хадзіць брыдка.

Прышоў Хама на станцыю і папрасіў білет да горада. Выпісала касірка яму білет і патрабавала 60 рублёў, яшчэ пасляваеннымі грашыма. Як пачуў Хама, што столькі ў яго хочучы адняць, аж тварам змяніўся. Шкада яму стала сваіх потам здабытых, і, махнуўшы рукой, пайшоў у горад пешшу, а гэта 60 кіламетраў. Усю ноч ішоў ён у горад па чыгунцы, увесь упрэў. Але не такі наш селянін-паляшук, каб адступіцца ад задуманага.

Той дзень быў самым славутым у яго жыцці, бо дасюль Хама насіў тое, што давалі добрыя людзі.

Вырашыў Хама адсвяткаваць пакупку. Купіў 2 буханкі гарадскога хлеба і кілаграм камсы, старанна гэта ўсё ўмяў, запіваючы халоднай вадой. І, поўны радасці, пусціўся дахаты. А дарога дамоў заўсёды лёгкая, хоць за плячыма ў цябе і гарбаціцца хатуль набытага і перажытага...

Ці ажэніўся Хама ў новых портках, ці не — нават не ведаю, бо якраз у тым часе я з'ехаў з родных мясцін у далёкі свет шукаць лепшай долі. У кожнага яна свая; гэта ўжо як у каго на раду напісана.

Паляўнічы.

Фота Мікалая ЦІТОВА.

КНИГАЗБОР

НОВАЯ КНИГА

ПА СТАРОНКАХ БЕЛАРУСКАГА ДРУКУ

УРАДЖЭНЦЫ БЕЛАРУСІ ЗА ЯЕ МЕЖАМІ

Падокшын С. Зыход на чужыну: Перадумовы эміграцыі. Культур. эміграцыя і дзяржаўнасць. Этапы бел. эміграцыі. Лёс Сімяона Полацкага. Бел. эміграцыя ў XIX—XX стст. // Беларусь. 1998. № 2. С. 8—10.

Сяргеява Г. Беларусы ў барацьбе за свабоду і незалежнасць Балгарыі [XIX ст.: Таксама пра ўдзел беларусаў у руска-турэцкай вайне 1877—1878 гг.] // Звязда. 1998. 3 сак. С. 4.

Рэвяко К. Дзмітрый Іванавіч Азарэвіч (1848 [г. Горкі]

— 1912): [Жыццё і навук. дзейнасць рас. вучонага, даследчыка антыч. Рыма і рым. права] // Гісторыя: праблемы выкладання. 1998. № 1. С. 114—116.

Явар С. З гісторыі жыцця «нашаніўца» [паэта, публіцыста, выдаўца, грамадскага дзеяча на эміграцыі (Германія, ЗША) Эдзюка (Эдуарда Адамавіча) Будзькі (1882, Мядзел. р-н — 1958)] // Голас Радзімы. 1998. 26 сак. С. 4.

Баркоўскі А., Сачанка С. Бялыніцкі-Біруля Вячаслаў [Вікенцьевіч (1870, па інш. крыніцах 1873, Мін. губ. — 1966): Пра грамад.-паліт. дзеяча, пісьменніка, публіцыста, які жыў і працаваў у Якуціі] // Кантакты і дыялогі. 1998. № 1. С. 14—16.

Карлюкевіч А. Дамброўскі Франц [(1851, Віцебск — 1909): Пра пісьменніка, перакладчыка, які жыў у Расіі] // Кантакты і дыялогі. 1998. № 1. С. 16.

Петухова Н. Дуброўскі-Гуз Павел [(Паўлюк; нар. у 1924 г., Рэчыц. р-н): Пра дзеяча бел. эміграцыі ў Аўстраліі, публіцыста] // Кантакты і дыялогі. 1998. № 1. С. 17.

Сачанка С. Жучка Янка [(нар. у 1928 г., Навагруд. р-н): Пра дзеяча бел. эміграцыі ў Бельгіі, інжынера, журналіста] // Кантакты і дыялогі. 1998. № 1. С. 17—18.

Кавыль М. Мой шлях: [Аўтабіягр. нататкі пісьменніка на эміграцыі (ЗША) Міхася Кавыля (сапр. Язэп Казіміравіч Лешчанка; нар. у 1915 г., Слуц. р-н): 3 кн. аўтара «Міжагнёў» (Нью-Ёрк, 1990)] // Прадм. У. Арлова

«Пра Міхася Кавыля», с. 105—106 // Крыніца, 1998. № 1. С. 106—111.

Карлюкевіч А. Знакаміты абаронца лесу: [Пра Дзмітрыя Нічыпаравіча Кайгародава (1846, Полацк — 1924), прыродазнаўца, педагога, які працаваў у Расіі] // Падарожнік. 1998. № 1. С. 5—7.

Савік Л. Кудасева-Запруднік Надзея [(дзявоч. Рагалевіч; нар. у 1932 г., Жытк. р-н): Пра мастака, грамад.-культур. дзеяча на эміграцыі (ЗША)] // Кантакты і дыялогі. 1998. № 1. С. 18—19.

Сакалоўскі У. Міхась Маскалік [1903, г. П. Гарадзея — 1965] — навуковец і святар: [Пра філолага, бел. каталіц. святара ўсход. абраду, культур.-грамад. дзеяча на эміграцыі (Германія)] // Род. слова. 1998. № 2. С. 184—189.

Гапоненка В. А. Уладзімір [Фёдаравіч] Міткевіч [(1872, Мінск — 1951): Пра вучонага-электратэхніка, які жыў і працаваў у Расіі] // Фізіка: праблемы выкладання. 1998. № 1. С. 111—112.

Волостных Е. О беларускай лекарке, удзівішай Еваропу [Саломее Русецкай-Пильштыновой (1718, Новогруд. пов. — пасле 1760)] // Здоровье и успех. 1998. № 1. С. 21.

Сакрат [Канстанцінавіч] Яновіч [(нар. у 1936 г., Беластоц. ваяводства): Матэрыялы пра жыццё і творчасць бел. пісьменніка з Беластоцчыны] / У. Конан, В. Варашыльскі, Я. Максімоў і інш. // Крыніца. 1998. № 2. С. 2—49.

ПАДАРОЖЖЫ: ЗАПРАШАЕ БЕЛАРУСЬ

БЯРЭЗІНСКІ БІЯСФЕРНЫ ЗАПАВЕДНІК

BIOSPHERE RESERVE BEREZINSKY

Часам прыроду Беларусі называюць ціхай, непрыкметнай, сціплай. Але ці заўсёды гэта правільна? Можна падобная ацэнка ідзе ад залішняй сціпласці саміх беларусаў? Сапраўды, ну як жа можна казаць "непрыкметныя" пра вольныя беларускія дубровы са звонкімі крышталёвымі крывіцамі, зараснікамі ажыны і стогадовымі дубамі ў тры абхваты? А блакітыя россып азёр, глыбіня некаторых з якіх не саступае марской? Ну, а што яшчэ акрамя захвалення і пачуцця велічнасці выклікаюць у назіральнікаў легендарныя беларускія волаты — зубры?

Сярод турыстычных маршрутаў, якія зараз прапануюцца па тэрыторыі краіны, у першую чаргу, цікаваць тыя, што пралягаюць праз нацыянальныя паркі і запаведнікі. Беларусь з поўным правам можа ганарыцца сваёй непаўторнай прыродай.

Бярэзінскі біясферны запаведнік быў утвораны яшчэ ў 1925 годзе, а ў 1995-м адным з першых на тэрыторыі былога СССР узнагароджаны Дыпламам Савета Еўропы за прыродаахоўную дзейнасць. Знаходзіцца запаведнік у паўночнай частцы краіны і пачынаецца за 120 кіламетраў ад Мінска. Добрая сучасная шаша спрыяе хуткай сустрэчы падарожнікаў з запаведнымі мясцінамі. Пасёлак Домжарыцы — адміністрацыйны і навуковы цэнтр Бярэзінскага запаведніка. Тут турыстаў чакае цёплы прыём, прапануюць паслугі вопытных кваліфікаваных экскурсаводы. У Домжарыцы варта наведаць музей прыроды. Яго багатая экспазіцыя — сціснуты "пераказ" жыцця запаведніка — робіць незабыўнае ўражанне на наведвальнікаў (як аматараў прыроды, так і прафесійных біёлагаў і экалагаў).

Нягледзячы на адчуванне некаторай "адарванасці ад цывілізацыі" — усё ж вакол ва ўсе бакі на многія кіламетры лес, — у Домжарыцы турысты паселяцца ў невялікім, але выдатна абсталяваным гатэлі, які і па еўрапейскай класіфікацыі "цягне" на неблагую "зорнасць". Там гасцей чакаюць утульны адна- і двухпакаёвыя нумары "люкс" і "паўлюкс", натуральна, з усімі бытавымі зручнасцямі: кандыцыянерам, халадзільнікам, спадарожніковым тэлебачаннем. Безумоўна, не ўзнікне праблем і з харчаваннем: рэстаран гатэля прапануе сучасную і традыцыйную беларускую кухню, дзе сярод іншага гасці маюць магчымасць паспрабаваць і паспраўднаму экзатычныя стравы, прыгатаваныя з мясцовай дзічыны, азёрнай і рачной рыбы, грыбоў, лясных ягад... Ну а пасля можна пасядзець у бары, для жадаючых — дыскатэка хоць да раніцы, більярд. Але ўсё гэта толькі прэлюдзія, увяртэнне да маючай адбыцца галоўнай дзеі — непасрэднай сустрэчы з жывёльнымі і раслінным светам чужога краіны.

Бярэзінскі біясферны запаведнік — месца сапраўды ўнікальнае: прыродныя раслінныя комплексы тут захаваліся амаль у непарушным стане. Вельмі раз-

настайны лес, ці не палову якога складаюць хвойнікі. Шмат бяроз, ельнікаў, асінікаў, чорнаальшаннікаў. І асаблівы гонар — дубровы. Вялікую цікавасць у біёлагаў выклікаюць ясеневыя і чорнаальшова-ясеневыя дрэвастой, дзе ўзрост некаторых экзэмпляраў дасягае аж 160—170 гадоў! Сапраўднае замішанне выклікаюць увесну зараснікі чаромхі, нібы пакрытай белай пенай, а восенню — вытанчаныя вогненныя рабіны. У пойме Бярэзіны — вялікая колькасць вярбы.

Дарэчы, сама рака цячэ праз тэрыторыю запаведніка на 110 кіламетраў і мае 30 прытокаў. А калі дадаць яшчэ шмат азёр, то будзе зразумелым, якая захваляючая вольніца чакае тут рыбалоўцаў: 34 віды рыб водзяцца ў мясцовых вадаёмах. Таму калі з'явіцца жаданне ўласна ручна выцягнуць судака, шчупака, мянтуза, сама, ліня, прыезджайце, не пашкадуеце. Ды і ракаў на затоках хапае. Яны вельмі дарэчы з добрым беларускім півам.

Ёсць што ў Бярэзінскім запаведніку прапанаваць і аматарам больш вострых адчуванняў — паляўнічыя туры з гарантыяй. Паляванне на дзіка, ваўка, казулю, лася пакіне найярчэйшыя ўспаміны на ўсё жыццё. Звычайна любому сучаснаму паляванню спадарожнічае шмат арганізацыйных праблем. Не хвалойцеся. Усе фармальнасці, звязаныя з правазам паляўнічай зброі і боепрыпасаў, атрыманнем ліцэнзіі на адстрэл, дазволу на вываз трафеяў, бярэ на сябе турыстычная фірма-арганізатар, якая да таго ж гарантуе сустрэчу ў аэрапорце, трансфер, вопытнага гід-перакладчыка на працягу ўсяго падарожжа, дапамогу егераў, паслугі таксідэрміста. Магчымыя як групавыя, так і індывідуальныя туры.

Вялікае поле дзейнасці, маса найцікавейшай інфармацыі чакае і турыстаў-экалагаў, даследчыкаў прыроды. Тут ім прапануюць прайсці па старажытным шляху "з варагаў у грэкі", некалькі вельмі змястоўных экалагічных маршрутаў. У пэўных месцах абсталяваны спецыяльныя ўкрыцці, адкуль можна назіраць за нязмушаным жыццём насельнікаў запаведніка, праводзіць вельмі цікавую, а часам проста ўнікальную відэа- і фотаздымку.

Каб быць бліжэй да жывой прыроды, акрамя гатэля, турыстам прапануюць размясціцца ў асобных, так званых паляўнічых доміках (вядома, з усімі сучаснымі зручнасцямі). Як прыемна выйсці на золку за дзверы пакоя і адразу апынуцца сярод птушынага гоману, удыхнуць паветра, настаноена на водары лесу і кветак, павітацца з завёркай на суседняй сасне, спытацца ў зязюлі наконт перспектывы далейшага жыцця. А ўвечары раскласці на паляне вогнішча і, прыслухоўваючыся да трэску і шлолаху цёмнага лесу, уявіць, што ты... цэнтр цэлага Сусвету. Згадзіцеся, рэдкая магчымасць. Не ўпусціце яе!

ТЭРМІНЫ ПАЛЯВАННЯ:

капытныя — ліпень-снежань;
пушныя — лістапад-студзень;
баравая, балотная, вадаплаўная дзічына, гусь — сакавік-красавік (веснавое паляванне);
жнівень-кастрычнік;
воўк — снежань-люты;
курапатка — жнівень-кастрычнік.

ТЭРМІНЫ НАЗІРАННЯ ЗА ЖЫВЁЛАМІ:

бобр — круглы год (гарантавана);
воўк — 22—29 жніўня, 23—30 верасня, 21—28 кастрычніка, 21—28 лістапада, 20—27 снежня (усё не гарантавана);
лось, дзік, казуля — круглы год;
глушэц, цецярук — сакавік-май;
чорны бусел, шэры гусь, гогаць, баклан, скапа, лебедзь-шыпун, кулік — у гнездавы перыяд.

НАЙЛЕПШЫ ЧАС ДЛЯ НАЗІРАННЯ І ФАТАГРАФІРАВАННЯ ДЗІКІХ ЖЫВЁЛІН І РАСЛІН:

зубр — круглы год;
бобр — верасень-лістапад;
воўк — студзень-люты (не гарантавана);
мядзведзь — ліпень-жнівень (не гарантавана);
лось, казуля, дзік, алень — лістапад-люты;
казуля — люты-сакавік;
розныя віды птушак, у тым ліку рэдкія: скапа, асаед, чорны бусел, мышалюў, кулік, рабчык, курапатка, дзяцел, ястраб, беркут — у гняздовы перыяд, май-ліпень; глушэц, цецярук — другая палова сакавіка — сярэдзіна мая;
вальдшнеп — красавік-май, жнівень-верасень.
Рэдкія віды раслін — май-ліпень.

САНАТОРЫЙ-ПРАФІЛАКТОРЫЙ "БАРАВОЕ"

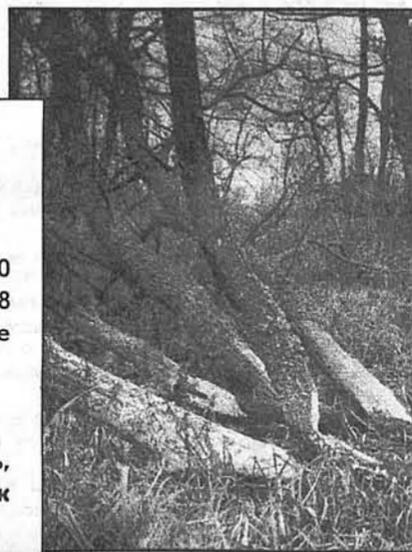
размешчаны ў сасновым бары на беразе маліўнічага возера за 100 кіламетраў ад Мінска ў накірунку да Бярэзінскага біясфернага запаведніка. Адназначна прыцягваюць працягваюць у двухмесных нумарах, нумарах катэгорыі "люкс" з камфартабельнай мэбляй, тэлевізарам, халадзільнікам, тэлефонам. Санаторый прапануе, акрамя лячэння, розныя варыянтны актыўнага адпачынку: катанне на лодках і гідравеласіпеды, валейбол, тэніс, рыбалку, прагулкі па шматлікіх грыбных і ягадных мясцінах. Да паслуг гасцей — сауна, саляры, бар, пункт пракату. Жамчужынай санаторыя з'яўляецца бювет з мінеральнай лячэбна-сталовай вадой "Баравая", што прымяняецца для прафілактыкі і лячэння страўнікава-кішачных захворванняў, хвароб печані, парушэнняў абмену рэчываў.
Тэл./факс: (+375-02157) 3-32-34; 3-34-58.

ПРЫЕЗДЖАЙЦЕ ПАРАЗМАЎЛЯЦЬ З ПРЫРОДАЙ

Паляўнічы домік "Домжарыцкае".

Тут пабываю бабёр.

Жыхар запаведніка.

Комплекс "Плаўна".

Калі вас цікавяць нашы прапановы, звартайцеся ў сектар арганізацыі турызму Відавочства справамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь:

+ (375) 0172 — 22-38-03; 22-39-01, 22-29-78, факс 200-696 ці ў рэдакцыю газеты "Голас Радзімы". Тэл. + (375) 0172 13-31-97, 13-37-82.

«Голас Радзімы»
Рэдактар
Наталля САЛУК

Заснавальнікі:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.
Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 1 639 экз. Індэкс 63854. Зак. 526.
Падпісана да друку 22.03.1999 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

Наш адрас:
220005, Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны:
(+375-17) 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15,
284-76-56, 213-37-82